

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Economic Research Center

Mini market biznesi

Kiçik sahibkarlar üçün bələdçi

Bakı 2015

Mini market biznesi: Kiçik sahibkarlar üçün bələdçi
Bakı 2017, 45 səh.

Müəllif: Qalib Bayramov

Redaktor: Rəcəb İmanov

Bu nəşr Amerika Birləşmiş Ştatlarının Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi (USAID) vasitəsilə Amerika xalqının göstərdiyi səxavətli dəstəyi nəticəsində ərsəyə gəlmişdir. Broşur "Kiçik sahibkarlığa dəstək" layihəsi çərçivəsində İqtisadi Tədqiqatlar Mərkəzi tərəfindən hazırlanmışdır. Müəllifin bu nəşrdə ifadə etdiyi fikirlər USAID və ya Amerika Birləşmiş Ştatları hökumətinin mövqeyini əks etdirməyə bilər.

İqtisadi Tədqiqatlar Mərkəzi

Az 1052, Bakı şəhəri, Fətəlixan Xoyski küçəsi 111a,
mənzil 23, tel.: 564 86 85,
e-mail: galib.togrul@gmail.com, veb: www.erc.az

Mündəricat

Ön söz	5
Giriş	6
1. Mini marketlərin fəaliyyətinin dövlət qeydiyyatına alınması	7
1.1 Fərdi sahibkarın dövlət qeydiyyatının aparılması qaydası	7
1.2 Hüquqi şəxsin dövlət qeydiyyatına alınması	8
2. Mini market fəaliyyətinin həyata keçirildiyi əmlak üzərində mülkiyyət və ya icarə hüququnun dövlət qeydiyyatına alınması	10
2.1 Tikilinin icarəyə götürülməsi	10
2.2 Hazır binanın alınması	11
3. Pərakəndə ticarət üçün torpaq sahəsi və tikili üçün icazənin alınması, tikilinin dövlət qeydiyyatı	12
3.1 Toprağın alınması proseduru	12
3.2 Mini marketin tikilməs ivə ya quraşdırılması ilə bağlı icazənin alınması.....	13
3.3 Tikilmiş marketin dövlət qeydiyyatı	14
4. Texniki şərtlərin alınması	15
4.1 Su və kanalizasiya xidmətləri	15
4.2 Qazla təchizat	16
4.3 Elektriklə təchizat.....	17
5. Mini marketlərin yerləşdirilməsi ilə bağlı icazənin alınması	18
6. Mini marketlər üçün sanitariya vəziyyətinə dair icazənin – müsbət rəyin alınması	19
7. Ölçmə, çəkmə, kəsmə standartları	20
8. İşçilərin tibbi müayinədən keçirilməsi.....	20
9. Mini marketlərin yanğın təhlükəsiliyi ilə bağlı tələblər	21
10. Tullantıların və qablaşdırma materiallarının daşınması	23
11. Mini marketlərin fəaliyyəti üçün mühüm tələblər	24
11.1 Malların qəbulu, saxlanılması və satışa hazırlanması	25
11.2 Malların satışına olan ümumi tələblər.....	26
11.3 Ərzaq mallarının satış xüsusiyyətləri.....	29
11.4 Çörək-bulka məmulatlarının satışının xüsusiyyətləri	30
11.5 Ətriyyat-kosmetika mallarının satış xüsusiyyətləri	31
11.6 Məişət kimyası mallarının satışının xüsusiyyətləri.....	31

11.7 Qənnadı məmulatlarının satışının xüsusiyyətləri	32
11.8 Meyvə-tərəvəz məhsullarının satışı xüsusiyyətləri	33
11.9 Azərbaycan Respublikası ərazisində pərakəndə ticarət obyektlərində dəyişdirilməli olmayan malların Siyahısı	33
12.Nəzarət-kassa aparatlarının əldə olunması, qeydiyyatı, istismarı, texniki xidmət və təmiri	37
12.1 Nəzarət-kassa aparatının plombu pozulduqda və işləmədikdə vergi ödəyicisi nə etməlidir?	37
12.2 Nəzarət-kassa aparatının tətbiqi qaydalarının pozulmasına görə tətbiq edilən maliyyə sanksiyaları	38
13. Pərakəndə ticarətlə məşğul olan sahibkarın vergi öhdəlikləri	39
13.1 Sadələşdirilmiş vergi	39
13.2 Fiziki və hüquqi şəxslərin torpaq və əmlak vergisi	39
14.Sosial sığorta ayırmaları	41
15.Dövlət orqanlarına hesabatların təqdim edilməsi	42
16.İşçilərlə əmək müqavilələrin bağlanması	43
17.İşçilərə sosial sığorta şəhadətnaməsinin alınması və əmək kitabçasına müvafiq yazılışların aparılması	45

Ön söz

Bələdçi Amerika Birləşmiş Ştatları Beynəlxalq İnkişaf Agentliyinin (USAID) maliyyələşdirdiyi “Azərbaycanda Kiçik Sahibkarlığın İnkişafına Dəstək” layihəsi çərçivəsində hazırlanıb. Layihənin məqsədi Azərbaycanda kiçik sahibkarlıq mühitinin daha da yaxşılaşdırılmasıdır. Bu məqsədlə layihə çərçivəsində kiçik sahibkarlığın vəziyyəti və problemləri araşdırılır, qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsinə, dövlət idarəetmə institutlarının gücləndirilməsinə dair təkliflər hazırlanır, konkret kiçik sahibkarlıq sahələrindəki maneə və çətinliklər təhlil edilir, qadın-aile biznesinin inkişafına dair tədqiqatlar aparılır və tövsiyələr hazırlanır. Layihənin icraçıları Sahibkarlığın və Bazar İqtisadiyyatının İnkişafına Yardım Fondu (aparıcı təşkilat), İqtisadi Tədqiqatlar Mərkəzi, İqtisadi Təşəbbüslərə Yardım Mərkəzi, Kiçik və Orta Müəssisələrin İnkişafına Yardım Mərkəzi, Gələcəyə Körpü Gəncə gənclər ictimai birliyi və Quba Xalça Dünyası Assosiasiyasıdır.

Kitabça Azərbaycanda kiçik və orta sahibkarların aktiv fəaliyyət göstərdiyi sahələrdən biri olan kiçik market biznesinə həsr olunub.

Bələdçidə mini marketlərin açılması qaydaları - lazım olan sənədlər, tələblər (ticarət obyektinin yerləşdirilməsi, sanitariya-epidemioloji icazə, yanğın təhlükəsizliyi, zibilin və tullantıların daşınması və sair), texniki şərtlərin alınması ardıcılıqla verilib, bu ticarət obyektlərinin fəaliyyətini tənzimləyən normativ-hüquqi aktlar ətrafı nəzərdən keçirilib.

Eyni zamanda, sahibkarların vergi və sosial sığorta öhdəlikləri, işçi qüvvəsindən istifadənin rəsmiləşdirilməsi və digər vacib məsələlərlə bağlı məlumatlar əks etdirilib.

Bələdçi həm bu sahədə fəaliyyət göstərən sahibkarlar, həm də fəaliyyət göstərməyə hazırlaşanlar üçün nəzərdə tutulub. Bələdçini çapa hazırlayan ekspert qrupu ümid edir ki, oxucular kitabçadan razı qalacaqlar.

Giriş

Dövlət Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin (DSK) məlumatına görə, pərakəndə ticarət dövriyyəsi 2015-ci ildə 25 721.1 milyon manat təşkil edib ki, bu da əvvəlki illə müqayisədə 110.9% artım deməkdir. Pərakəndə ticarət dövriyyəsi, ictimai iaşə və pullu xidmətlərin ümumi həcmində dövlət sektorunun payı hesabat ilində 1 652,1 milyon manat, özəl sektorun payı isə 32 643 milyon manat olub ki, bu da faiz ifadəsində müvafiq olaraq 4.8% və 95.2% deməkdir.

2015-ci ilin yekununa görə, pərakəndə ticarət dövriyyəsi, ictimai iaşə və pullu xidmətlərin ümumi həcmində hüquqi şəxslərin payı 8 748,1 milyon manat, fiziki şəxslərin payı isə 25 547 milyon manat olub. Bir başqa şəkildə ifadə etsək, hüquqi şəxslərə məxsus dövriyyə 25,5 %, fiziki şəxslərə məxsus dövriyyə isə 74.5% təşkil edib¹. Göründüyü kimi ölkədə pərakəndə ticarət dövriyyəsinin əksər hissəsi fiziki şəxslər tərəfindən yaradılan ticarət obyektlərinin payına düşür.

2015-ci ilin yekununa görə, ölkədə hüquqi şəxs statusulu ticarət müəssisələrinin sayı 25 937, əşya, ərzaq və qarışıq məhsullar yarmarkalarının və bazarların sayı 123, bazarlarda və yarmarkalarda ticarət yerlərinin sayı 36 375, hüquqi şəxs yaratmadan ticarətlə məşğul olan fərdi sahibkarların sayı 201 151, mağazaların sayı 61 015, mağazaların ticarət sahəsi 3 299 min m², köşklərin sayı isə 4 145 olub².

	2014	2015
24890		
Hüquqi şəxs statusulu ticarət müəssisələrinin sayı		25937
Əşya, ərzaq və qarışıq məhsullar yarmarkalarının və bazarların sayı	124	123
Bazarlarda və yarmarkalarda ticarət yerlərinin sayı	36 887	36 375
Hüquqi şəxs yaratmadan ticarətlə məşğul olan fərdi sahibkarların sayı	191 610	201 151
Mağazaların sayı	61 742	61 015
Mağazaların ticarət sahəsi, min m ²	3 365	3 299
Köşklərin sayı	5 898	4 145

Mini marketlərin açılması və fəaliyyətə başlaması Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, Vergi Məcəlləsinə, “İstehlakçıların hüquqlarının qorunması haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa, “Yeyinti məhsulları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa, “Azərbaycan Respublikasında yanğın təhlükəsizliyi qaydaları”na, “Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların tənzimlənməsi və sahibkarların maraqlarının müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa, Dövlət Rusumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa, “Yanğın təhlükəsizliyi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa, Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsinə, Azərbaycan

¹ <http://www.stat.gov.az/source/trade/>

² Mənbə: DSK

Respublikası Prezidentinin 16 iyun 1999-cu il tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Yerli İcra hakimiyyəti haqqında Əsasnamə"yə, "Bakı şəhərində ticarət, ictimai-iaşə və xidmət obyektlərinin yerləşdirilməsi tələbləri"nə "Azərbaycan Respublikasında ticarət, ictimai iaşə, məişət və digər növ Qaydaları"na, "İşçilərin tibbi müayinədən hökmən keçməsinə tələb edən peşələrin, istehsalatların və müəssisələrin siyahısının və belə müayinələrin keçirilməsi qaydasının təsdiq edilməsi haqqında" Nazirlər Kabinetinin qərarına, "Yeyinti məhsullarının keyfiyyətinin və təhlükəsizliyinin təmin edilməsi sahəsində standartlara və tələblərə əməl olunmasına dövlət nəzarətinin həyata keçirilməsi qaydaları"na və digər qanunvericilik aktlarına uyğun olaraq həyata keçirir.

Bələdçidə qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq mini marketlərin açılması və işlədilməsi ilə bağlı bütün prosedurlar mərhələ-mərhələ göstərilib.

1. Mini marketlərin fəaliyyətinin dövlət qeydiyyatına alınması

Azərbaycanda biznes fəaliyyətinin dövlət qeydiyyatına alınması üçün "Vahid pəncərə" sistemindən istifadə edilir. Bu sistem "Azərbaycan Respublikasında sahibkarlığın inkişafı ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 30 aprel 2007-ci il tarixli, 567 sayılı Fərmanı və "Sahibkarlıq fəaliyyəti subyektlərinin fəaliyyətinin «bir pəncərə» prinsipi üzrə təşkilinin təmin edilməsi tədbirləri haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 25 oktyabr 2007-ci il tarixli, 2458 sayılı Fərmanı ilə tənzimlənir. Vergilər Nazirliyi (VN) özünün regional bölmələri ilə birlikdə "Vahid pəncərə" prinsipi üzrə qeydiyyatın aparılmasına məsul təşkilatdır. Başqa sözlə desək, VN AVİS proqram təminatı vasitəsilə biznes qurumlarının dövlət qeydiyyatını aparan dövlət orqanıdır.

Mini market açib sahibkarlıqla məşğul olmaq üçün vergi orqanlarında fərdi sahibkar və ya hüquqi şəxs kimi qeydiyyatdan keçmək lazımdır.

1.1 Fərdi sahibkarın dövlət qeydiyyatının aparılması qaydası

Vergi orqanında uçota alınmaq üçün mini market biznesi ilə məşğul olmaq istəyən fiziki şəxs tərəfindən yaşadığı yer üzrə vergi orqanına aşağıdakı sənədlər təqdim edilməlidir:

- *"Fiziki şəxsin vergi uçotu haqqında Ərizə";*
- *fiziki şəxsin şəxsiyyətini təsdiq edən sənədin surəti;*
- *əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər isə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidməti tərəfindən ona verilmiş vəsiqə.*

Sənədlər daxil olduğu gündən sonrakı 1 gün müddətində vergi orqanı fiziki şəxsi **ödənişsiz** vergi uçotuna alır və vergi ödəyicisinə müvafiq şəhadətnamə verilir.

Fiziki şəxslərin elektron formatda vergi uçotuna alınması isə **dərhal** həyata keçirilir və

müvafiq şəhadətnamə onlar üçün ayrıca yaradılmış elektron ünvana real vaxt rejimində göndərilir.

Uçota dayanma zamanı verilən ərizədə fiziki şəxs digər məlumatlarla yanaşı tətbiq edəcəyi vergitutma sistemi barədə məlumatı da qeyd edir və ödəyicinin vergi öhdəliklərinə uyğun olaraq onun vergi mükəlləfiyyəti müəyyənləşdirilir.

Vergi ödəyicisi qeydiyyatda alınarkən onun vergi uçotuna alınmasını təsdiq edən şəhadətnamə ilə yanaşı ödəyiciyə “Nəzarət kitabçası” da təqdim olunur.

Qeyd olunduğu kimi fiziki şəxs onlayn rejimə də qeydiyyatdan keçmə imkanına malikdir. Bunun üçün həmin şəxs VN-nin səhifəsindəki (www.taxes.gov.az) “E-xidmətlər” bölməsindən “Fərdi sahibkarların onlayn qeydiyyatı” adlı elektron xidmət vasitəsilə İnternet Vergi İdarəsinə (www.e-taxes.gov.az) daxil olmalıdır. Bunun üçün isə, ilk növbədə, fiziki şəxsin gücləndirilmiş elektron imzası olmalıdır³.

Fərdi sahibkarlar elektron imza kartını Azərbaycan Respublikası Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin (RYTN) nəzdində fəaliyyət göstərən Milli Sertifikat Xidmətləri Mərkəzinin (MSXM) qeydiyyat mərkəzlərindən ala bilərlər. Elektron imza üçün sertifikat əldə edərkən aşağıdakı qaydalara riayət etmək lazımdır.

Ərizə ilə müraciət olunur və ərizəyə aşağıdakı sənədlər əlavə edilir:

- imza sahibinin şəxsiyyətini təsdiq edən sənədin surəti;
- imza sahibinin adından çıxış etmək səlahiyyəti olan şəxsə verilən etibarnamə;
- ödəniş qəbzi.

Fərdi sahibkar sertifikatın alınması üçün **36 AZN dövlət rüsumu** ödəməlidir (Bu məbləğə kart oxuyucu qurğunun qiyməti daxil deyil. **Qurğu 15 manatdır**)⁴ və bu sənəd **3 illik** qüvvəyə malikdir. Sertifikatın verilməsi müddəti fərdi sahibkarlarda və hüquqi şəxslərdə eynidir. Elektron imza sertifikatı sənədlər təqdim edildikdən sonra **2 gün ərzində** verilir.

1.2 Hüquqi şəxsin dövlət qeydiyyatına alınması

1 yanvar 2008-ci il tarixdən Azərbaycan Respublikasında sahibkarlıq fəaliyyəti subyektlərinin (kommersiya hüquqi şəxslərin, xarici kommersiya hüquqi şəxslərin filial və nümayəndəliklərinin) dövlət qeydiyyatı vahid qeydiyyat orqanı prinsipi ilə VN tərəfindən həyata keçirilir. Belə ki, hüquqi şəxs statusu almaq istəyən mini marketin dövlət qeydiyyatı **2 gündən gec olmayaraq**, yerli investisiyalı məhdud məsuliyyətli cəmiyyətin elektron dövlət qeydiyyatı sürətli elektron dövlət qeydiyyatı zamanı **dərhal**, adi elektron dövlət qeydiyyatı zamanı isə **1 gündən gec olmayaraq** həyata keçirilir.

³ Fiziki şəxsin onlayn qaydada qeydiyyatdan keçməsi üçün tələb olunan addımlar barədə daha ətraflı məlumatı “Onlayn kargüzarlıq” internet səhifəsindən istifadə TƏLİMATIndan (<https://www.e-taxes.gov.az/dispatcher?menu=ekarg&submenu=2&nav=ekarg>) əldə edə bilərsiniz.

⁴ <http://www.e-imza.az/signtarif.php?lang=az>

«Dövlət rüsumu haqqında» Qanunun 20-ci maddəsinə uyğun olaraq marketlərin qeydiyyatı zamanı dövlət büdcəsinə **11 manat məbləğdə dövlət rüsumu** ödənilməlidir.

Pərakəndə ticarət biznesi ilə məşğul olmaq istəyən sahibkarlar öz müəssisələrini qeydiyyata almaq üçün aşağıdakı 7 sənədi təqdim etməlidirlər⁵:

1. *Ərizə forması. Ərizədə aşağıdakılar göstərilir:*
 - *Təsisçi fiziki şəxs olduqda: onun adı, soyadı, atasının adı, yaşadığı yer, şəxsiyyətini təsdiq edən sənəd (seriya, nömrə, verilmə tarixi, sənədi verən orqan, etibarlıq müddəti, ünvan);*
 - *Təsisçi hüquqi şəxs olduqda: onun adı, hüquqi ünvanı, qeydiyyat nömrəsi;*
 - *Ərizə səlahiyyətli şəxs tərəfindən imzalandıqda: onun adı, soyadı, atasının adı, yaşadığı yer, şəxsiyyətini təsdiq edən sənəd (seriya, nömrə, verilmə tarixi, sənədi verən orqan, ünvan) və vəkalətnamə haqqında məlumatlar.*
2. *Təsis sənədləri – təsisçi və ya onun səlahiyyətli nümayəndəsi tərəfindən təsdiq olunmuş nizamnamə, həmin qurumun yaradılması və nizamnaməsinin təsdiq edilməsi haqqında qərar (2 nüsxədə);*
3. *Dövlət rüsumunun ödənilməsini təsdiq edən bank qəbzi;*
4. *Təsisçi hüquqi şəxs olduqda: onun dövlət qeydiyyatı haqqında şəhadətnaməsinin (dövlət reyestrindən çıxarışın) və nizamnaməsinin notarial qaydada təsdiq olunmuş surəti;*
5. *Təsisçi fiziki şəxs olduqda: onun şəxsiyyətini təsdiq edən sənədin surəti;*
6. *Hüquqi şəxs statusu almaq istəyən qurumun hüquqi ünvanını təsdiq edən sənəd (notarial qaydada təsdiq edilmiş icarə, kirayə, pulsuz istifadə müqaviləsi, obyektin hüquqi ünvanından istifadə etmək barədə təsdiq olunmuş razılıq) və ya obyekt üzərində mülkiyyət hüququnu təsdiq edən sənəd;*
7. *Qanuni təmsilçinin təyin edildiyi halda, onun şəxsiyyətini təsdiq edən sənədin surəti.*

Qanunvericiliyə əsasən, müvafiq qaydada doldurulmuş ərizəni nəzərdən keçirdikdən sonra və onun rədd edilməsi üçün əsas müəyyənləşdirilmədikdə, ərizənin qəbul olunması tarixindən etibarən üç gün ərzində qeydiyyat şəhadətnaməsi verilməlidir.

Sahibkar hüquqi şəxs olduqda cari bank hesabının açılması üçün yerli vergi orqanı tərəfindən verilən xüsusi icazə formasını (bildiriş dublikatı) əldə etməlidir. Bildiriş dublikatı sahibkarın bank hesabının açıldığı banka ünvanlanmalıdır. Müəssisə bildiriş dublikatının verilməsindən sonra on gün ərzində bank hesabını açmalıdır. Bu imkan bildiriş dublikatını vergi bölməsindən almaq, onu banka təqdim etmək və sonra yenidən vergi bölməsinə qaytarmaq zərurətini aradan qaldırır.

Elektron dövlət qeydiyyatına alınmış hüquqi şəxsə VÖEN verilir, onun dövlət qeydiyyatı haqqında şəhadətnaməsi, dövlət reyestrindən çıxarışı və nizamnaməsi qeydiyyat orqanının rəhbərinin imzası ilə təsdiq edilərək hüquqi şəxsin elektron ünvanına göndərilir. Həmin sənədlərin kağız

⁵ Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyət üçün Vergilər Nazirliyinin nümunəvi təsis sənədləri buradan əldə edilə bilər:

<http://www.taxes.gov.az/modul.php?lang=&name=birpencere&bolme=legal> və ya

http://sahibkarol.biz/gen/html/azl/virtual_tehsil/virtual_tedris-5.htm

daşıyıcılarda alınması üçün səlahiyyətli şəxs tərəfindən şəxsiyyəti təsdiq edən sənədlə VN-nin müvafiq yerli vergi orqanına müraciət edilməlidir.

Qeyd edək ki, elektron qeydiyyat pulsuzdur. Hüquqi şəxslər üçün elektron imzanın alınması proseduru fiziki şəxslərdəki kimidir. Ancaq elektron imza sertifikatının qiyməti 2 dəfə yüksək - **72 manat**dır, kart oxuyucu qurğunun qiyməti isə dəyişmir, **15 manat**dır.

2. Mini market fəaliyyətinin həyata keçirildiyi əmlak üzərində mülkiyyət və ya icarə hüququnun dövlət qeydiyyatına alınması

Pərakəndə ticarətlə məşğul olmaq istəyən sahibkar xidməti həyata keçirəcəyi tikilini icarəyə götürə, hazır tikili ala və ya yenisini tikə bilər.

Hər 3 formanın fərqli rəsmiləşdirmə qaydaları var.

2.1 Tikilinin icarəyə götürülməsi

Mini market üçün tikili dövlət, bələdiyyə və xüsusi mülkiyyətdən icarəyə götürülə bilər. Mülkiyyətçidən asılı olaraq tikilinin icarəyə götürülməsi də fərqlənir.

- ***Biznesin təşkili məqsədilə bina özəl mülkiyyət olduqda, qüvvədə olan mülki qanunvericiliyə əsasən icarəyə götürənlə (sahibkar) icarəyəverən (mülk sahibi) arasında rəsmi müqavilə bağlanmalıdır.*** Tərəflərdən ən azı biri hüquqi şəxs olduqda, icarə müqaviləsinin notarial qaydada təsdiqinə ehtiyac yoxdur. Lakin tərəflərdən hər ikisi fiziki şəxs olduqda, həmin müqavilə mütləq notarial qaydada təsdiqlənməlidir. İcarənin məbləği və şərtləri qarşılıqlı razılıq əsasında müqavilədə əks olunur. Müqavilənin notarial qaydada bağlanması üçün **70.15 manat** (61 manat dövlət rüsumu + 9.15 manat notarial hərəkətlərin aparılması üçün xidmət haqqı) ödənilir. Burada diqqət yetiriləsi vacib məqam odur ki, icarəyə götürülən tikilinin rəsmi dövlət qeydiyyatı (mülkiyyət üzərində hüquqları təsdiqləyən reyestrədən çıxarış) olmalı və o, qeyri-yaşayış sahəsi kimi istifadəyə verilməlidir.
- ***Dövlət mülkiyyətində olan binanı yalnız müsabiqə vasitəsilə icarəyə götürmək olar.*** Tikilinin müsabiqə vasitəsilə icarəyə verilməsi icarə müqaviləsi bağlanılmaqla Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi (ƏMDK) tərəfindən həyata keçirilir. Müsabiqənin keçirilməsi məqsədi ilə komitə tərəfindən müsabiqə komissiyası yaradılır. Sonra müəssisənin aylıq start qiyməti müəyyən edilir. Müsabiqə keçirilməmişdən əvvəl müəssisəni icarəyə götürmək istəyən şəxs onun aylıq start qiymətinin 10%-i həcmində məbləği dövlət büdcəsinə ödəyir. Müsabiqədə iştirak etmək üçün komissiyaya bir sıra sənədlər təqdim olunmalıdır. Bura ərizə (sifariş), obyektin aylıq start icarə haqqı məbləğinin 10%-i həcmində behin ödənilməsinə təsdiq edən sənəd, müsabiqə təklifi (bağlı zərfdə təqdim edilir, zərfin bağlı tərəfi sifarişçi tərəfindən imzalanır və (və ya) möhürlənir), hüquqi şəxslər üçün müəyyən olunmuş qaydada təsdiq edilmiş reyestrədən çıxarışın və nizamnamənin surəti, fiziki

şəxslər tərəfindən şəxsiyyəti təsdiq edən sənədin surəti daxildir. Müsabiqənin nəticəsi elan olunduğu gündən 30 gün sonra açıqlanır. Qalib gəlmiş şəxslə 20 gün ərzində icarə müqaviləsi bağlanılır. İcarə müqaviləsi bağlandıqdan sonra icarə hüququnun dövlət qeydiyyatı üçün Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidmətinin (DƏDRX) ərazi idarələrinə müraciət olunur.

Dövlət əmlakının icarəyə verilməsi üçün icarə haqqının minimum məbləği aşağıdakı cədvəldəki kimidir⁶:

1 kv.m. sahənin illik icarə haqqı tarifi (manatla)					
Sıra №-si	Qeyri-yaşayış sahələrinin təyinatı	Bakı şəhəri ərazisində yerləşən sahələr üzrə		Respublikanın digər şəhər və rayonlarında yerləşən sahələr üzrə	
		1-ci və yuxarı mərtəbə	Zirzəmi, yarımzirzəmi və çardaq	1-ci və yuxarı mərtəbə	Zirzəmi, yarımzirzəmi və çardaq
3	Kommersiya və sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan hüquqi və fiziki şəxslərin icarəyə götürdükləri sahələr, istehsal və kənd təsərrüfatı təyinatı sahələr, apteklər, bank, rabitə və poçt xidmətləri göstərən sahələr, sığorta və birja məqsədi ilə icarəyə götürülmüş sahələr üzrə	8	5	4	2,5

- **Bina bələdiyyə mülkiyyətində olduqda**, tikilinin icarəyə götürülməsi üçün bələdiyyə ilə müəssisəni icarəyə götürən arasında icarə müqaviləsi bağlanılır. İcarə müqaviləsi bağlandıqdan sonra icarə hüququnun dövlət qeydiyyatı üçün DƏDRX-nin ərazi idarələrinə və ya ASAN Xidmətə müraciət olunur.

2.2 Hazır binanın alınması

Pərakəndə ticarətlə məşğul olmaq məqsədilə başqasından hazır bina alınabilir. Alınacaq binanın dövlət, bələdiyyə və ya xüsusi mülkiyyətdə olması mümkündür. Mülkiyyətçidən asılı olaraq hazır binanın satın alınması qaydaları dəyişir. Hazır tikili özəl mülkiyyət olduqda, sahibkar tikilinin mülkiyyətçisi ilə notarial qaydada alqı-satqı müqaviləsi bağlayır. Əgər tikili Bakı şəhərindədirsə, **126.5 manat** (110 manat dövlət rüsumu + 16.5 manat notarial hərəkətlərin aparılması üçün xidmət haqqı), digər şəhər və rayonlardadırsa, 50.6 manat (44 manat dövlət rüsumu + 6.6 manat notarial hərəkətlərin aparılması üçün xidmət haqqı) haqq ödənilir. Alqı-satqı müqaviləsi bağlandıqdan sonra müəssisəyə olan mülkiyyət hüququnun dövlət qeydiyyatı üçün DƏDRX-in ərazi idarələrinə müraciət

⁶ Bu qiymətlərdən əlavə zona əmsalları da tətbiq olunur. Geniş məlumatı <https://e-emdk.gov.az/Home/Tariff1> linkindən əldə edə bilərsiniz.

edilir.

Sahibkar dövlət mülkiyyətində olan binanı satın almaq istəsə, qüvvədə olan qanunvericiliyə görə bu yalnız dövlət əmlakının özəlləşdirilməsi qaydalarına uyğun həyata keçirilə bilər. Dövlət mülkiyyətindəki tikili ya icarəyə verilmiş hansısa dövlət müəssisəsinin satışı, ya da dövlət müəssisəsinin hərracları vasitəsilə satışı kimi formalardan birindən istifadə etməklə həyata keçirilə bilər. Bu üsuldən hansı birinin seçilməsindən asılı olmayaraq, sonda tikili üzərində mülkiyyət hüququnun dövlət qeydiyyatı üçün DƏDRX-nin ərazi idarələrinə müraciət edilməlidir.

Satın alınan tikili bələdiyyə mülkiyyətində olduqda, sahibkarla bələdiyyə arasında alqı-satqı müqaviləsi bağlanır. Alqı-satqı müqaviləsi bağlandıqdan sonra tikiliyə mülkiyyət hüququnu dövlət qeydiyyatına aldırmaq üçün DƏDRX-nin ərazi idarələrinə müraciət edilir.

3. Pərakəndə ticarət üçün torpaq sahəsi və tikili üçün icazənin alınması, tikilinin dövlət qeydiyyatı

3.1 Toprağın alınması proseduru

Mini market biznesi ilə məşğul olan sahibkarlar fəaliyyətlərinin təşkili məqsədilə bina tikmək istədikdə, əvvəlcə müvafiq torpaq sahəsi alınmalı, sonra həmin torpaq sahəsi üzərində mülkiyyət hüquqları dövlət qeydiyyatından keçirilməli, daha sonra binanın tikilməsinə icazə alınmalı, yekunda isə hazır bina dövlət qeydiyyatına alınmalıdır. Bu zaman rayon və ya şəhər icra hakimiyyətinə, bələdiyyə torpaqları üçün bələdiyyələrin hərrac və müsabiqələrə çıxardığı qeyri-kənd təsərrüfatı torpaqlarının alınması məqsədi ilə rayon (şəhər) hərrac komissiyasına müraciət olunmalıdır. Hər iki halda alqı-satqı müqaviləsi bağlandıqdan sonra torpağa mülkiyyət hüququnun dövlət qeydiyyatı üçün DƏDRX-nin ərazi idarələrinə müraciət olunmalıdır.

Xüsusi mülkiyyətdə olan torpaqlar torpağın mülkiyyətçisi ilə notarial qaydada bağlanmış alqı-satqı müqaviləsi əsasında alınır. Əgər torpaq Bakı şəhərindədirsə, müqavilənin notarial qaydada təsdiq edilməsi üçün **126.5 manat** (110 manat dövlət rüsumu + 16.5 manat notarial hərəkətlərin aparılması üçün xidmət haqqı), digər şəhər və rayonlardadırsa **50.6 manat** (44 manat dövlət rüsumu + 6.6 manat notarial hərəkətlərin aparılması üçün xidmət haqqı) haqq ödənilir. Bu halda da notarial qaydada müqavilə bağlandıqdan sonra torpağa mülkiyyət hüququnun dövlət qeydiyyatı üçün DƏDRX-nin ərazi idarələrinə müraciət edilməlidir.

Torpaq üzərində mülkiyyət hüququnun qeydiyyatı üçün DƏDRX-nin regional idarəsinə müraciət olunarkən yeni mülkiyyətçi ərizə ilə yanaşı, torpağın alqı-satqı müqaviləsini (notarial qaydada təsdiq edilmiş), torpaq sahəsinin planı və ölçüsünü (keçmiş DTXK tərəfindən hazırlanmış), dövlət rüsumunun ödənilməsi barədə qəbzi təqdim etməlidir. Bundan sonra DƏDRX-nin ərazi idarəsi torpağın inventarlaşdırılması işlərini həyata keçirir. Bunu üçün əlavə xidmət haqqı ödənilir. Xidmət haqqı torpağın sahəsindən asılı olaraq dəyişir. **Torpaq sahəsi 10 kvadrat metrədək olduqda 60**

manatadək, 10 kvadratmetrədən 100 kvadrat metrədək olduqda isə 60 manatdan əlavə hər kvadratmetrə 10 manat xidmət haqqı ödənməlidir.

Göstərilən sənədlər təqdim edildikdən sonra 20 gün ərzində DƏDRX tərəfindən mülkiyyət hüququnu təsdiq edən müvafiq reyestrdən çıxarışı və torpaq sahəsi üçün pasport və plan-ölçü (texniki sənədlər) verilir. Torpağa mülkiyyət hüququnun dövlət qeydiyyatına alınması barədə çıxarışın verilməsi üçün **30 manat**, texniki sənədlərin (pasport və plan ölçü) verilməsi üçün isə **50 manat dövlət rüsumu** ödənilir⁷.

3.2 Mini marketin tikilməsi və ya quraşdırılması ilə bağlı icazənin alınması

Mini marketlərin tikintisi prosesi Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsi ilə tənzimlənir. Məcəllənin 79-cu maddəsində (**Tikintisinə icazə tələb olunmayan tikinti obyektləri**) ticarət obyektləri ilə bağlı güzəşt nəzərdə tutulmayıb. Ona görə də market məqsədi ilə istifadə olunan tikili mütləq qeydiyyatdan keçirilməlidir. İlk növbədə, sahibkarlıq məqsədilə tikinti işlərini həyata keçirmək üçün icazə xarakterli sənəd olan inşaat pasportu alınmalıdır. İnşaat pasportu müəyyən olunmuş torpaq sahəsində tikinti işlərini aparmaq üçün müxtəlif orqanlardan alınan rəylərdən, icazələrdən ibarət sənədlər toplusudur. İnşaat pasportu şəhər (rayon) icra hakimiyyətlərinin memarlıq və tikinti şöbələri (idarələri) tərəfindən verilir. Bunun üçün torpaq sahəsinin mülkiyyətçisi müvafiq şəhər (rayon) icra hakimiyyətinə müraciət edir. Şəhər (rayon) icra hakimiyyətləri rəy və icazələrin alınması üçün müvafiq qurumlara müraciət edir və həmin sənədləri toplayır. Sənədlər toplandıqdan sonra şəhər (rayon) icra hakimiyyəti inşaat pasportunu torpağın mülkiyyətçisinə verir.

İNşaat pasportunun alınması üçün **50 AZN dövlət rüsumu** ödənilməlidir⁸. İnşaat pasportu və tikinti üçün icazə haqqında qərar əldə edildikdən sonra tikiləcək və ya quraşdırılacaq ticarət obyektinin layihəsi hazırlanmalıdır. Layihələndirmə işi yalnız bu sahədə fəaliyyətə dair alınmış xüsusi razılığı (lisensiyası) olan hüquqi və ya fiziki şəxslər tərəfindən aparıla bilər. Layihə hazır olduqdan sonra layihə sənədləri müəyyən edilmiş qaydada dövlət ekspertizasından keçməli və təsdiq olunmalıdır. Layihənin təsdiq edilməsi tərəflərin arasında bağlanmış müqaviləyə əsasən ya layihəçi, ya da torpağın mülkiyyətçisi tərəfindən həyata keçirilə bilər. Layihə təsdiq olunması üçün şəhər (rayon) icra hakimiyyətinə təqdim edilir. Layihənin ekspertizası üçün **30 manat, təsdiqi üçün 60 manat dövlət rüsumu** ödənilir⁹.

Marketin tikintisinə başlamazdan əvvəl tikinti üçün müvafiq texniki şərtlər alınmalıdır. Yerli icra hakimiyyəti orqanı tikintiyə icazə icraatı çərçivəsində şəhərsalma və tikintiyə dair normativ sənədlərin tələblərinə uyğun olaraq tikinti obyektini üçün təchizat müəssisələri tərəfindən texniki şərtlərin

⁷ <http://www.rusum.az/site/tarif-v-%C9%99-rusumlar/dovl%C9%99t-komit%C9%99ri/%C9%99mlak-m%C9%99s%C9%99ri-%C9%99ri-dovl%C9%99t-komit%C9%99si/>

⁸ “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunu. Maddə 31. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən həyata keçirilən hüquqi hərəkətlərə görə tutulan dövlət rüsumunun dərəcələri.

⁹ Yəni orada.

verilməsini təmin edir. Texniki şərtlər tikintiyə verilən icazənin tərkib hissəsidir. Tikinti obyektinin mühəndis-kommunikasiya təminatına dair tələblərin məcmusu kimi texniki şərtlərdə aşağıdakılar nəzərdə tutulur:

- *tikinti obyektinin mühəndis-kommunikasiya təminatına dair tələblər;*
- *tikinti obyektinin mühəndis-kommunikasiya təminatı mənbələri;*
- *müvafiq mühəndis-kommunikasiya təminatı sisteminə qoşulma nöqtələrinə dair tələblər;*
- *mövcud mühəndis-kommunikasiya təminatı sisteminin genişləndirilməsinin əsaslandırılması.*

Yerli icra hakimiyyəti orqanı texniki şərtlərin alınması üçün təchizat müəssisələrinə sorğu göndərir. Sorğuya tikinti ərazisinin vəziyyət planı, obyektin istismarı üçün mühəndis-kommunikasiya təminatına dair tələbat göstəriciləri barədə sənədlər əlavə edilir.

Təchizat müəssisələri **15 gün ərzində** texniki şərtlərlə bağlı sorğuya cavab verməlidirlər. Texniki şərtlərin verilməsi zamanı sifarişçinin üzərinə mühəndis-kommunikasiya təminatına dair sorğuda nəzərdə tutulmamış əlavə öhdəliklər qoyula bilməz.

Texniki şərtlər tikiləcək olan marketə elektrik, qaz və içməli su və kanalizasiya xətlərinin birləşdirilməsi üçün səlahiyyətli orqanlardan (“Azərsu” ASC, “Azəriqaz” İstehsalat Birliyi, “Azərişiq” ASC) alınır¹⁰.

3.3 Tikilmiş marketin dövlət qeydiyyatı

Tikintiyə icazənin verildiyi vaxtdan 3 il ərzində tikintiyə başlanılmadığı və ya tikinti 3 il ərzində dayandırıldığı hallarda, tikintiyə icazə qüvvəsini itirir. Müddət sifarişçinin yazılı müraciəti əsasında uzadılır. Tikintiyə icazənin qüvvədə olma müddətinin uzadılması ilə bağlı hallar Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə tənzimlənir¹¹.

Tikinti layihəsi təsdiq edildikdən sonra marketin tikilməsi üçün tikinti işlərini aparacaq olan hüquqi və ya fiziki şəxslə (inşaatçı) inşaat müqaviləsi bağlanır. Tikinti işlərini yalnız lisenziyası olan podratçı həyata keçirə bilər. Torpaq sahibi marketin tikintisinə başlamazdan əvvəl yerli icra hakimiyyətindən tikinti-quraşdırma işlərinin aparılmasına icazə almalı və onun surətini podratçıya təqdim etməlidir.

Tikinti işləri başa çatdıqdan tikilinin istifadəyə qəbulu həyata keçirilir. Qəbul tikintini sifariş edənin müəyyən etdiyi qəbul komissiyası tərəfindən aparılır və istifadəyə qəbul aktı tərtib olunur.

Obyekt qəbul aktı əsasında təhvil alındıqdan sonra dövlət qeydiyyatına alınmalıdır. Dövlət qeydiyyatı üçün DƏDRX-nin tikilinin yerləşdiyi ərazi üzrə yerli idarəsinə mülkiyyətçi tərəfindən müraciət olunur və aşağıdakı sənədlər təqdim edilir:

¹⁰ Bu barədə bələdçinin “Mini marketlər üçün texniki şərtlərin alınması” bölməsində ətraflı məlumat verilib.

¹¹ “Azərbaycan Respublikasının Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2012-ci il 29 iyun tarixli 392-IVQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

- **Ərizə;**
- **Yerli icra hakimiyyəti orqanının tikinti işlərinin aparılmasına icazə verən qərarı (market tikilərkən təqdim edilir);**
- **Tikilinin istifadəyə qəbul aktı (market tikilərkən təqdim edilir);**
- **Tikilinin və onun tərkib hissələrinin texniki sənədləri, plan-cizgisi;**
- **Dövlət rüsumunun ödənilməsi barədə qəbz.**

Tikili üzərində mülkiyyət hüquqlarının qeydiyyatına alınması zamanı mülkiyyətçi dövlət reyestrindən çıxarışın verilməsi üçün **30 AZN dövlət rüsumu** ödəyir¹². Bununla yanaşı tikilinin inventarlaşdırılması üçün xidmət haqqı ödənilməlidir. Xidmət haqqının məbləği Tarif (qiymət) Şurasının qərarı ilə müəyyən olunur. Bütün sənədlər təqdim edildikdən sonra 20 gün ərzində müəssisəyə mülkiyyət və ya icarə hüququnu təsdiq edən dövlət reyestrindən çıxarış və texniki sənədlər verilir.

4. Texniki şərtlərin alınması

Mini market sahibləri artıq qaz, elektrik, su və kanalizasiya xidmətlərinə qoşulmaq üçün texniki şərtləri Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin “Asan Xidmət” Mərkəzlərindən ala bilərlər.

4.1 Su və kanalizasiya xidmətləri

Su və kanalizasiya xidmətlərinə qoşulmaq üçün sahibkarlar “Asan Xidmət”ə aşağıdakı sənədləri təqdim etməlidirlər:

- *Ərizə*
- *VÖEN (olduğu halda) və şəxsiyyət vəsiqəsi (hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxslər üçün);*
- *Hüquqi şəxsin təmsilçisinə (nümayəndəsinə) verilən müvafiq məktub, nümayəndənin şəxsiyyət vəsiqəsi və VÖEN (hüquqi şəxs olduğu halda);*
- *Mülkiyyəti təsdiq edən sənəd (çıxarış, sərəncam, bələdiyyə qərarı, order və s.);*
- *Tikinti ərazisinin vəziyyət planı;*
- *Binanın (binaların), qeyri-yaşayış sahələrinin bütün yeraltı kommunikasiyaları, xarakteristikası (binaların, qeyri-yaşayış sahələrinin hündürlüyü və ya mərtəbəliliyi, mənzillərin sayı, suya olan tələbatı, axıdılacaq tullantı sularının miqdarı (həcmi) barədə sənəd;*
- *Obyektin tikintisinə dair layihənin surəti.*

¹² “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunu. Maddə 26. Daşınmaz əmlaka mülkiyyət və digər əşya hüquqlarının dövlət qeydiyyatına alınması ilə bağlı sənədlərin verilməsi, habelə girovun dövlət qeydiyyatına alınması üçün tutulan dövlət rüsumunun dərəcələri.

Sahibkarlar bilməlidirlər ki, texniki şərtin verilməsi ödənişlidir. Ödəniş sifariş əsasında müəyyən edilir.

Texniki şərtin verilməsi **10 iş günü** müddətində həyata keçirilir. Texniki şərt verildikdən sonra 2 il müddətində qüvvədədir. Market sahibləri üçün su təchizatı və kanalizasiya sistemlərinə qoşulma işləri və xətlərin çəkilişi sifarişçinin vəsaiti hesabına həyata keçirilir. Qoşulma nöqtəsinə qədər sifarişçi tərəfindən çəkiliş texniki normalara uyğun həyata keçirilməlidir. Qoşulma nöqtəsinə qədər sifarişçi tərəfindən çəkiliş texniki normalara uyğun həyata keçirildikdən, qoşulma xərcləri sifarişçi tərəfindən tam ödənildikdən və müraciət olunduqdan sonra abonentin şəbəkəyə qoşulması **15 iş günü** müddətində həyata keçirilir.

4.2 Qazla təchizat

Qazla təchizatın həyata keçirilməsi üçün market sahibləri “Asan Xidmət”də “Azəriqaz” İstehsalat Birliyinin əməkdaşlarına müraciət etməlidirlər. Bunun üçün aşağıdakı sənədlər təqdim olunmalıdır:

- *Ərizə;*
- *Hüquqi şəxsin təmsilçisinə (nümayəndəsinə) verilən müvafiq məktub və nümayəndənin şəxsiyyət vəsiqəsi (hüquqi şəxs olduğu halda);*
- *VÖEN-in surəti və şəxsiyyət vəsiqəsi (hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxs olduğu halda);*
- *Mülkiyyəti təsdiq edən sənəd (çıxarış, sərəncam, bələdiyyə qərarı, order, Mənzil Kommunal İstismar sahələri tərəfindən verilən arayış, MTK tərəfindən verilən müqavilə).*

İnşaat pasportu üçün texniki şərtin alınması üçün isə aşağıdakı sənədlərin təqdim olunması tələb edilir:

- *Ərizə;*
- *Müraciət edən şəxsin şəxsiyyət vəsiqəsi;*
- *Hüquqi şəxsin təmsilçisinə (nümayəndəsinə) verilən müvafiq məktub və nümayəndənin şəxsiyyət vəsiqəsi (hüquqi şəxs olduğu halda);*
- *Mülkiyyəti təsdiq edən sənəd (çıxarış, sərəncam, bələdiyyə qərarı, order).*

Layihə dəyişikliyi üçün texniki şərt alınması üçün isə aşağıdakı 3 sənədin təqdim olunması lazımdır:

- *Ərizə;*
- *Şəxsiyyət vəsiqəsi;*
- *Layihə.*

Texniki şərtin verilməsi üçün xidmət haqqı nəzərdə tutulmayıb. Texniki şərtin verilməsi **20 iş**

günü müddətində həyata keçirilir. Başqa şəxs müraciət etdiyi halda qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada verilən etibarnamə və müraciət edən şəxsin şəxsiyyətini təsdiq edən sənəd, mülkiyyət sahəsinin təyinatı dəyişdirildiyi halda onu təsdiq edən müvafiq icra hakimiyyəti orqanının sərəncamı təqdim edilməlidir.

4.3 Elektriklə təchizat

Elektriklə təchizatın həyata keçirilməsi üçün market sahibləri “Asan Xidmət”də “Azərişiq” İstehsalat Birliyinin əməkdaşlarına müraciət etməlidirlər. Bunun üçün aşağıdakı sənədlər təqdim olunmalıdır¹³:

- Ərizə;
- VÖEN (olduğu halda) və şəxsiyyət vəsiqəsi (hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxs olduğu halda);
- Hüquqi şəxsin təmsilçisinə (nümayəndəsinə) verilən müvafiq məktub, nümayəndənin şəxsiyyət vəsiqəsi və VÖEN (hüquqi şəxs olduğu halda);
- Mülkiyyəti təsdiq edən sənəd (çıxarış, sərəncam, bələdiyyə qərarı, order, notarial qaydada təsdiq olunmuş alqı-satqı müqaviləsi və s.);
- Tikinti ərazisinin vəziyyət planı;
- Obyektin istismarı üçün mühəndis-kommunikasiya təminatına dair tələbat göstəriciləri barədə sənədlər;
- Obyektin tikintisinə dair layihənin surəti.

Elektriklə təchizat zamanı ödənişin məbləği sifariş əsasında müəyyən edilir. Müddət aşağıdakı cədvəldə göstəriləndiyi kimidir:

Xidmət növü	150 kv-t-a qədər	150 kv-t-dan çox olduqda
Texniki şərtin və layihə-smeta sənədinin hazırlanması	7 iş günü	Texniki şərtin verilməsi 10 iş günü; Layihə-smeta sənədinin hazırlanması 5 iş günü.
Enerji təchizatı şəbəkəsinə qoşulma	10 iş günü	Layihə-smeta sənədi əsasında müəyyən olunur.

Layihə-smeta sənədi sifarişçiyə təqdim olunduqdan sonra **2 ay ərzində** elektrik şəbəkəyə qoşulma ilə bağlı xərclər ödənilmədikdə, sifarişçi tərəfindən yenidən müraciət olunmalıdır. Sifarişçinin tələb etdiyi elektrik enerjisi (gücü) faktiki obyekt üçün zəruri olan elektrik enerjisinə (gücünə) uyğun olmadıqda bu barədə sifarişçi **5 iş günü** müddətində məlumatlandırılır.

¹³ Kiçik sahibkarlıq subyektləri üçün ilk 4 sənəd təqdim olunmalıdır.

Ərizədə sifarişçi tərəfindən obyekt üçün tələb olunan elektrik enerjisi (gücü) qeyd olunmalıdır. Qeyri-əhali abonentinin enerji təchizatı şəbəkəsinə qoşulması üçün digər qurumların rəyi tələb olunduqda, bu müddət (rəyin alınması üçün nəzərdə tutulan müddət) yuxarıda qeyd olunan qoşulma müddətlərinə şamil olunmur.

5. Mini marketlərin yerləşdirilməsi ilə bağlı icazənin alınması

Mini marketlərin açılması üçün sahibkar mütləq ticarət obyektlərinin yerləşdirilməsi ilə bağlı şəhər, rayon icra hakimiyyətindən **icazə** - qeydiyyat şəhadətnaməsi almalıdır. Qeydiyyat şəhadətnaməsini yerli icra hakimiyyəti orqanları verir. Bu proses “Yerli İcra hakimiyyətləri haqqında Əsasnamə” və Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti başçısının 17 yanvar 2000-ci il 64 sayılı sərəncamı ilə təqdiq olunmuş, Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən 21 yanvar 2000-ci ildə 210 nömrəsi altında qeydiyyata alınmış “**Bakı şəhərində ticarət, ictimai-iaşə və xidmət obyektlərinin yerləşdirilməsi tələbləri**”nə uyğun həyata keçirilir.

İcazənin verilməsinə tələb olunan günlərinin sayı 5 gündür. İcazənin güvvədə olduğu müddət fəaliyyət növü və ya obyektədən istifadə edən şəxs dəyişilənədəkdir.

İcazənin verilməsi üçün tələb olunan sənədlər aşağıdakılardır¹⁴:

1. Ərizə
2. Dövlət qeydiyyatı haqqında şəhadətnamənin surəti (hüquqi şəxslər)
3. Şəxsiyyəti təsdiq edən sənədin surəti (fiziki şəxslər)
4. Vergi orqanlarında uçota alınma sənədinin surəti (VÖEN)
5. Obyektədən istifadə və ya mülkiyyət sənədinin surəti
6. Dövlət rüsumunun ödənilməsi barədə sənəd.

Mini marketlərin yerləşdirilməsi tələbləri Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 16 iyun 1999-cu il tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Yerli İcra hakimiyyəti haqqında Əsasnamə"nin 25 və 32-ci maddələrinə, "Şəhərsalmanın əsasları haqqında "Azərbaycan Respublikası Qanunun 19-cu maddəsinə uyğun olaraq hazırlanıb və Bakı şəhərində ticarət, ictimai iaşə və xidmət obyektlərinin yerləşdirilməsini və istismarını tənzimləyir.

Tələblərdə göstərilir ki, ticarət obyektləri əhaliyə kompleks xidmətin elementləri kimi yaşayış sahələrinin salınması və şəhərin tikintisi layihələrinə uyğun küçələrdə, magistrallarda və meydanlarda, əhali axınının gur yerlərində yerləşdirilir. Ticarət obyektləri, həmçinin ticarət mərkəzlərinin tərkibində, ayrıca binalarda, yaşayış, mehmanxana və inzibati təyinatlı binalarda yerləşdirilə bilər.

Mini marketlər yerləşdirilərkən əhali axınının nəqliyyat yolları ilə kəsişməməsi təmin edilməlidir. Mini marketin sahəsi iki zonadan ibarət olmalıdır :

¹⁴ <http://icazeler.gov.az/az/licenses/ticaret-ictimai-iashe-ve-xidmet-obyektlerinin-yerleshdirilmesinin-qeydiyyat-shhadetnamesi/>

- alıcılar üçün zona
- malların yüklənilib - boşalması üçün zona.

Yaşayış binalarında yerləşən mini marketlərdə bilavasitə yaşayış sahələrinin altında soyuducu kameraların, yükqaldırıcıların və maşın avadanlığının yerləşdirilməsinə yol verilmir

Yaşayış binalarında yerləşən mini marketlərə çörək istisna olmaqla, gecə mal daşınmasına yol verilmir.

Qaydalara uyğun yerləşdirilən mini marketin sahibləri (hüquqi və fiziki şəxslər) fəaliyyət növünün yerləşdirilməsi üçün müəyyən edilmiş tələbləri təmin etməyə, fəaliyyət növünü özbaşına dəyişdirməməyə borcludurlar. Bundan əlavə, Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin İstehlak Bazarı və Xidmət Departamenti mütəxəssislərinin mini marketin lazımı istismar şərtlərinə və əhaliyə xidmətin təşkilinə nəzarəti həyata keçirməyə şərait yaratmalıdırlar.

6. Mini marketlər üçün sanitariya vəziyyətinə dair icazənin – müsbət rəyin alınması

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2014-cü il 3 aprel tarixli 94 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında ticarət, ictimai işə, məişət və digər növ xidmət Qaydaları”nın “**Ticarət (xidmət) fəaliyyətinə olan ümumi tələblər**” adlanan fəslinin 17-ci maddəsində yazılır: “Ticarət, ictimai işə, məişət və digər növ xidmət (iş görülməsi) fəaliyyətinə sanitariya-epidemioloji orqanlar tərəfindən rəsmi razılıq olan hallarda yol verilir”.

Eyni zamanda, “Sanitar-epidemioloji salamatlıq haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 39-cu maddəsində də (*Sanitariya qanunvericiliyini pozmağa görə məsuliyyət*) göstərilir ki, dövlət sanitariya nəzarətini həyata keçirən orqanların və idarələrin icazəsi olmadan obyektlərin qəbul edilməsi və istismara verilməsinə görə vəzifəli şəxslər və vətəndaşlar Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq inzibati, cinayət və mülki-hüquq məsuliyyəti daşıyırlar.

Pərakəndə ticarətlə məşğul olmaq istəyən ticarət müəssisələri ticarət şəbəkəsinin sanitariya vəziyyətinə görə müsbət rəyi (razılığı) Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin Respublika Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzindən (RGEM) almalıdırlar. Rəyin alınması üçün xidmət haqqı nəzərdə tutulur. Xidmət haqqının məbləği Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzinin mütəxəssislərinin rəyin hazırlanması zamanı yerində yoxlamaya sərf etdikləri vaxta əsasən hesablanır. Hesablamalar Səhiyyə Nazirliyinin müəyyənləşdirdiyi tariflər (təqribən, 1 saat – 10 manat) əsasında aparılır.

RGEM fəaliyyətə başlamamış mini marketdə tikinti və yenidən qurma işlərinin gedişinə xəbərdaredici sanitariya nəzarəti də həyata keçirə bilər.

Ticarət obyektinin yerləşdiyi sahə və otaqlar, su və kanalizasiya təchizatı sistemi, istilik və havalandırma, istifadə edilən avadanlıqlar, cihazlar, qablar və digər təchizat vasitələri sanitariya normaları və qaydalarının, gigiyena normativlərinin tələblərinə uyğun olmalıdır. Ticarət obyektlərində iş qəbul edilən işçilər qanunvericiliyə uyğun olaraq və Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən müəyyən olunmuş qaydada və vaxtaşırı olaraq tibbi müayinədən (baxışdan)

keçməlidirlər¹⁵.

7. Ölçmə, çəkmə, kəsmə standartları

Ticarət obyektini qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada müqayisəli yoxlamadan keçmiş və standartlara uyğun olan müvafiq ölçmə vasitələri ilə təmin olunmalıdır. Bunlardan əlavə, istehlakçının müstəqil surətdə və ya obyektin işçisinin köməkliyi ilə aldığı malın çəkisinin və ölçüsünün düzgün olduğunu müəyyən etməsi üçün obyektin ticarət zalında görünən yerdə nəzarət ölçü vasitələri yerləşdirilməlidir. Ölçmək, çəkmək, dozalara bölmək üçün standartlara uyğun olmayan qüsurlu cihazlar istifadədən götürülməli, standartlara uyğun hala gətirilməli və müqayisəli yoxlamadan keçirilməlidir.

Bütün bu məsələlər 13 iyun 2013-cü il tarixli “Ölçmələrin vəhdətinin təmin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu”, “Ölçmələrin vəhdətinin təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 13 iyun tarixli 686-IVQ nömrəli Qanununun tətbiqi və “Ölçmələrin vəhdətinin təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 21 oktyabr tarixli 409 nömrəli Fərmanının ləğvi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı”, “Ölçmələrin vəhdətinin təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 13 iyun tarixli 686-IVQ nömrəli Qanununun tətbiqi ilə bağlı bəzi normativ hüquqi aktların təsdiq edilməsi barədə Nazirlər Kabinetinin 9 iyun 2014-cü il tarixli, 187 sayılı Qərarı, həmin qərara 1 nömrəli Əlavə - “Ölçmələrin vəhdətinin təmin edilməsinin dövlət tənzimlənməsinə aid olan ölçmə metodikalarının (metodlarının) attestasiyası və tətbiqi Qaydası”, 2 nömrəli əlavə - “Beynəlxalq vahidlər sisteminin kəmiyyət vahidləri ilə bərabər sistemdən kənar kəmiyyət vahidlərinin tətbiqi Qaydası” ilə tənzimlənir.

8. İşçilərin tibbi müayinədən keçirilməsi

Mağazada satıcılar və digər işçilər fəaliyyət sahəsindən və işin xüsusiyyətlərindən asılı olaraq, təmiz iş paltarları (önlük, papaq, əlcək və s.) ilə təmin olunmalıdırlar. Nazirlər Kabinetinin 05.05.1998-ci il tarixli, 107 sayılı “İşçilərin tibbi müayinədən hökmən keçməsinə tələb edən peşələrin, istehsalatların və müəssisələrin siyahısının və belə müayinələrin keçirilməsi qaydasının təsdiq edilməsi haqqında” Qaydalara 1 nömrəli Əlavədə (“İşçilərin tibbi müayinədən hökmən keçməsinə tələb edən peşələrin, istehsalatların və müəssisələrin Siyahısı”nda) mülkiyyət formasından asılı olmayaraq ticarət müəssisələrinin işçiləri də var. Adıçəkilən Qaydalara 2 nömrəli Əlavədə (İşçilərin tibbi müayinədən hökmən keçməsinə tələb edən peşələrdə, istehsalatlarda və müəssisələrdə çalışan işçilərin belə müayinədən keçirilməsi Qaydası”) göstərilir ki, ticarət müəssisələrinin işçiləri işə daxil olarkən aparılan ilkin və dövri tibbi müayinələr tibbi sanitar hissələri, onlar olmasa ərzə müalicə-

¹⁵ Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2014-cü il 3 aprel tarixli 94 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında ticarət, ictimai iaşə, məişət və digər növ xidmət Qaydaları”.

profilaktika müəssisələrində təşkil edilir. Bu bölgü, əsasən tabeçilik qaydasında, yuxarı səhiyyə təşkilatı ilə razılaşdırılır.

Tibbi müayinədən keçməyə göstəriş olan fərdi əmək fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər, həmin müayinədən keçmək üçün göndərişi yaşayış yeri üzrə müvafiq gigiyena və epidemiologiya mərkəzindən alırlar. «İşçilərin tibbi müayinədən hökmən keçməsinə tələb edən peşələrin, istehsalatların və müəssisələrin siyahısı»nda nəzərdə tutulan bütün zərərli maddələr və əlverişsiz istehsalat amilləri ilə əlaqədar işlərə, eləcə də ictimai iaşə qida sənayesi, məişət xidməti və s. işlərə qəbul olunan şəxslər işə qəbul olunarkən ilkin tibbi müayinədən keçməlidirlər. İşə qəbul olunma tibbi sənədlər (ambulator xəstənin tibbi vərəqəsi və əgər varsa dispanserizasiya uçotu vərəqəsi) üzrə aparılır. İşə qəbul olunarkən və dövrü tibbi müayinələr Siyahıya müvafiq olaraq ixtisaslı həkimlər tərəfindən müvafiq laborator və funksional tədqiqatların tətbiqi ilə aparılır. Dövrü tibbi müayinələr əmək kollektivlərinin qərarı ilə müəyyən olunmuş, işçilər üçün əlverişli vaxtda işçinin müayinədən keçdiyi dövrdə iş yeri (vəzifəsi) və orta əmək haqqı saxlanılmaqla aparılır. Müəssisələrin müdiriyyəti gigiyena və epidemiologiya mərkəzlərindən aldığı materiallar əsasında bir ay müddətinə, lakin hər il dekabrın 1-dən gec olmamaq şərti ilə, dövrü tibbi müayinədən keçməli olan şəxslərin adbaad siyahısını hazırlamalıdır.

İlkin və dövrü tibbi müayinələrin tam əhatəli olması və vaxtında keçirilməsinə müvafiq gigiyena və epidemiologiya mərkəzləri nəzarət edirlər. İşə qəbul olunarkən tibbi müayinə zamanı müəssisənin müdiriyyəti müayinə keçirən müalicə-profilaktika təşkilatına göndərişdə müayinə olunan familiyası, adını, atasının adını, təvəllüdünü, peşəsini, iş şəraitində mövcud zərərli amilləri və əlverişsiz əmək şəraitini tam göndərməlidir. Dövrü tibbi müayinələr keçirilərkən eyni zamanda «Dispanserizasiya uçotu vərəqəsi» doldurulur.

9. Mini marketlərin yanğın təhlükəsizliyi ilə bağlı tələblər

Mini marketlərin yanğın təhlükəsizliyi məsələləri “Yanğın təhlükəsizliyi haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu”, “Azərbaycan Respublikasında yanğın təhlükəsizliyi Qaydaları”, “Ticarət və ictimai iaşə müəssisələri, yarmarkalar, baza və anbarlar üçün yanğın təhlükəsizliyi Qaydaları” və digər normativ-hüquqi aktlarla tənzimlənir. Bu sahəyə nəzarətəddici dövlət orqanı Fövqəladə Hallar Nazirliyidir.

Ticarət müəssisələrinin yanğın təhlükəsizliyi ilə bağlı ən vacib tələbləri bu bölmədə diqqətinizə çatdırırıq. Ticarət müəssisəsində bütün qurğulara sərbəst yaxınlaşma imkanı təmin edilməlidir. Yanğın su mənbələrinə gedən yollar və keçidlər, habelə yanğın inventarlarına və avadanlıqlarına yanaşma yolları həmişə azad olmalıdır. Binalar arasında yanğına qarşı ara məsafələrdə material, avadanlıq, qablaşdırma materialları yığımaq, nəqliyyat vasitələri üçün dayanacaq kimi istifadə edilməsinə icazə verilmir.

Ticarət müəssisəsinin ərazisində tonqal qalamaq, tullantı və qablaşdırma materiallarını yandırmaq qadağandır. Mini marketin ərazisi gecə vaxtı işıqlandırılmalıdır;

Mağazanın otaqları daim təmiz vəziyyətdə saxlanılmalıdır. Layihədə nəzərdə tutulmuş ağac konstruksiyalarının odadavamlıq emalı hər il keyfiyyət cəhətdən yoxlanılmalı və lazım gəldikdə yeniləşdirilməlidir. Malların saxlanması üçün çardaq otaqlarından istifadə edilməsinə, habelə çat dərəcələrində döşənək qurub onun üzərinə hər hansı materialın yığılmasına icazə verilmir. Çardaq otaqlarının pəncərələrinə şüşə salınmalı və daim örtülü olmalıdır. Çardaq otaqlarının qapıları bağlı saxlanılmalı, onların qıfıllarının açarları günün istənilən vaxtında asanlıqla götürülə bilən müəyyən edilmiş yerdə saxlanılmalıdır. Çardaq otağının qapısında açarların saxlandığı yer barədə yazılı lövhə olmalıdır.

Mallar yığılan zaman odsöndürən vasitələrin və alışmanın eynilik əlamətləri nəzərə alınmaqla maddə və materialların birgə saxlanması qaydalarına riayət edilməlidir. Malların rəfsiz saxlanması zamanı onlar ştəbellərə yığılmalıdır. Ştəbellərin arasında keçid yollarının eni 0,8 metrədən az olmamalıdır. Anbar otaqlarında qapı oyuqlarının qarşısındakı keçid yollarının eni qapıların enindən az olmamalıdır. Keçid yollarının eni və mal yığılan yerlər döşəməyə çəkilmiş aydın görünən məhdudiyət xəttləri ilə işarələnməlidir.

Mağazada siqaret çəkilməsi qadağan edilir. Siqaret çəkilməsinə yalnız yangınsöndürmə vasitələri ilə təmin edilmiş xüsusi ayrılmış yerlərdə icazə verilir. Bu yerlərdə Dövlət Standartının tələblərinə əsasən, müvafiq göstərici nişanlar olmalıdır. Siqaret çəkilməsi qadağan edilmiş otaqlarda və ərazilərdə gözə çarpan yerlərdə qadağanediciləri nişanlar asılmalıdır.

İstifadə edilmiş silgi materialları üçün qapağı kəpik bağlanan metal yeşiklər qoyulmalıdır. İş qurtardıqdan sonra yeşiklər silgi materiallarından azad edilib, təmizlənməlidir. Mini marketlərdə benzin, ağ neft və digər asan alışan və yanar mayelərlə otaqları yumaq, yanar sobaları, elektrik şəbəkəsinə qoyulmuş qızdırıcı cihazları, kassa aparatlarını, hesablama və yazı maşınlarını, radioqəbulediciləri, televizorları və s. nəzarətsiz qoymaq, piştaxtaları olan mağazaların ticarət zallarında mal yığımaq və saxlamaq, pəncərələrdə metal barmaqlıqlar quraşdırmaq qadağandır.

Mərkəzi isitmə sistemi olmayan ticarət müəssisəsinin otaqlarında iş şəraiti üzrə müsbət temperaturun tələb olunduğu hallarda sobaların qurulmasına icazə verilir. Lakin sobaların odluları köməkçi otaqda yerləşdirilməlidir. Sobaların qaz yanacağına keçirilməsi və qaz avadanlıqlarının istismar edilməsi qanuna müvafiq aparılmalıdır.

Hava qızdırıcılar və isitmə cihazları elə yerləşdirilməlidir ki, onlara baxılıb və təmizlənməsi üçün sərbəst yaxınlaşma təmin edilmiş olsun. Soba ilə mallar, piştaxtalar, şkaflar və digər avadanlıqlar arasındakı məsafə — 0,7 metrədən, odluq dəliyiindən isə — 1.25 metrədən az olmamalıdır. Sobanın odluq gözünün qabağında taxta döşəmənin üzərinə ən azı 50x70 santimetr ölçüdə metal təbəqə vurulmalıdır. Mağazada işin qurtarmasına ən azı 2 saat qalmış sobaların yandırılması dayandırılmalıdır.

Sobaların istismarı zamanı qadağan edilir:

- Yanacaq bilavasitə sobaların ocaq gözlüyünün qabağında yığmaq;
- Otaqda gündəlik tələbatdan artıq yanacaq ehtiyatı saxlamaq;
- Sobaları alışıdırmaq üçün benzin, ağ neft, dizel yanacağından və asan alıxan yanar mayelərdən istifadə etmək;
- Sobaların üstündə və onların yanında odun, paltar və digər yanar materiallar qurutmaq;
- Müvafiq olaraq uyğunlaşdırılmamış sobaların kömür, kakos və ya qazla yandırmaq;
- Qapısı açıq halda sobanı yandırmaq;
- Ventilyasiya və qaz kanallarından sobaların və pilətlərin tüstü yolları kimi istifadə etmək;
- Tüstü borularına radioqəbuledicilərin, televizorların, ildırımqəbuledicilərin antennalarını bərkitmək;
- Tikintilərin yaxınlığına sönməmiş kül və kömür tökmək. Onların üzərinə su səpilməli və onlar üçün xüsusi ayrılmış təhlükəsiz yerə tökülməlidirlər.

Mini marketin isidilməsi üçün qeyri-standart elektrik qızdırıcı sobalardan, yaxud elektrik közərmə lampalarından istifadə etmək qadağandır. Xırda ticarət müəssisəsinin (köşk, dükən) çox böyük olmayan otaqlarının isidilməsi üçün fərdi elektrik qoruyucusu və saz tənzimləyicisi olan yağ elektrik radiatorlarından və qızdırıcı elektrik lövhələrdən istifadə edilməsinə icazə verilir. Mağazada yemək bişirilməsi üçün məişət elektrik qızdırıcı cihazlardan istifadə etməyə də icazə verilmir. Işıqlandırıcı elektrik şəbəkəsi isə elə quraşdırılmalıdır ki, lampalar mağaza və anbar otaqlarındakı mallardan və taradan ən azı 0,5 m məsafədə olsunlar.

İşdən sonra bağlanan və nəzarətsiz qalan bütün otaqlarda (onların təyinatından asılı olmayaraq) bütün elektrik qurğuları şəbəkədən ayrılmalıdır. Anbar otaqlarının elektrik qurğularını, binanın xaricində yanmayan divar üzərində plomblana bilən, yaxud nəzarət qıfılı ilə bağlanan ayrıca dayaq üzərində quraşdırılmış ümumi ayırıcı aparatları olmalıdır.

Qaydalara görə, mini marketlər 1 ədəd köpüklü odsöndürənlə təmin olunmalıdır. Kənd yerlərində daxili yanğına qarşı su kəməri olmayan asan alıxan materiallar anbarları yay dövründə su dolu çənlər və vedrələrlə təmin edilməlidir. Ticarət müəssisəsinin ərazisində yerləşdirilən odsöndürən qış dövründə götürülərək isidilən otaqlarda yerləşdirilməli, götürüldükləri yerlərdə isə onların yerləşdiyi məntəqələr haqqında elan asılmalıdır. Odsöndürənlər və digər ilkin yanğınsöndürmə vasitələri otaqlarda mümkün qədər çıxış yollarına yaxın, gözə çarpan və asanlıqla yanaşıla bilən yerlərdə yerləşdirilməlidir.

10. Tullantıların və qablaşdırma materiallarının daşınması

Mini marketlərin fəaliyyəti nəticəsində yaranmış istehsalat tullantılarının daşınması ilə bağlı məsələlər "İstehsalat və məişət tullantıları haqqında" 30 iyun 1998-ci il tarixli, 514-İQ sayılı Azərbaycan Respublikasının Qanunu, "Bərk məişət tullantılarının yığılması, daşınması və

zərərsizləşdirilməsi xidmətlərinin tariflərinin tənzimlənməsi barədə” Tarif (Qiymət) Şurasının 24 noyabr 2011-ci il tarixli, 05 sayılı Qərarı və digər normativ-hüquqi aktlarla tənzimlənilir

Mövcud qanunvericilik aktlarının tələblərinə görə ticarət fəaliyyəti nəticəsində ətraf mühitin çirkləndirilməsinə və insanların narahatlığına səbəb olan hallara yol verilməməlidir. Yaranan tullantıların iş günü ərzində sanitariya qaydalarına uyğun yığılıb saxlanması, daşınması və aparılması təşkil edilməlidir. Tullantılar, qablaşdırma materialları müntəzəm olaraq xüsusi ayrılan çəpərlənmiş sahələrə yığılıb, vaxtılı-vaxtında daşınıb aparılmalıdır.

Tullantıların daşınması xidmətlərini Bakı şəhər İcra Hakimiyyətinin Mənzil-Kommunal Təsərrüfatı Departamentinin yerlərdəki Mənzil İstismar Sahələri həyata keçirir. Tarif Şurasının 4 noyabr 2011-ci il tarixli 5 sayılı qərarına əsasən, Azərbaycanın bütün şəhər və rayonlarında qeyri-əhali qrupuna aid abunəçilər üçün 1 kubmetr zibilin daşınması xərci 10 manat, 1 ton üçün isə 45 manat 50 qəpik təşkil edir.

Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində məişət tullantılarının tutumlardan (urnalardan) kənar yerlərə atılmasına görə fiziki şəxslərə yeddi yüz manatdan min manatadək, hüquqi şəxslərə səkkiz min beş yüz manatdan on min manatadək, vəzifəli şəxslərə isə üç min manatdan dörd min manatadək cərimə nəzərdə tutulur¹⁶.

11. Mini marketlərin fəaliyyəti üçün mühüm tələblər¹⁷

Mini market sahibləri öz fəaliyyətlərini Azərbaycan qanunvericiliyinə uyğun qurmalı və ticarət müəssisəsinin fəaliyyətinə nəzarəti həyata keçirən dövlət qurumlarının müəyyənləşdirdiyi və nəzarəti həyata keçirdiyi tələblərə əməl etməlidirlər. Eyni zamanda, istehlakçılarla bağlı müvafiq qanunvericiliyin tələbləri pərakəndə ticarət müəssisəsinin rəhbəri (sahibkar) tərəfindən qeyd-şərtsiz yerinə yetirilməlidir.

Pərakəndə ticarət müəssisəsi istehlakçılara düzgün seçim imkanını verən şəraitə, ticarət zalına, malların keyfiyyətini və təhlükəsizliyini təmin edən yardımçı binalara malik olmalı, eləcə də əməyin, sağlamlığın və ətraf mühitin qorunması, yangından mühafizə, malların saxlanması və satışı üzrə normativ hüquqi aktlarda nəzərdə tutulmuş digər tələblərə cavab verməlidir.

Hər şeydən əvvəl, mini marketin giriş qapısında (ön tərəfdə) onun adını, mənsubiyyətini və iş rejimini əks etdirən lövhə asılmalıdır. Ticarət obyektinin mülkiyyətçisi və ya rəhbəri (satıcısı) istehlakçının tələbi ilə dövlət qeydiyyatı və onu qeydə alan orqan haqqında, fəaliyyəti lisenziyalaşdırılan hallarda isə lisenziyanın nömrəsi, qüvvədə olma müddəti və onu verən orqan haqqında məlumat verməlidir.

Marketin iş rejimi qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada onun mülkiyyətçisi (rəhbəri)

¹⁶ Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsi. Maddə 266. İstehsalat və məişət tullantıları haqqında qanunvericiliyin pozulması

¹⁷ Bu bölmənin materiallarının hazırlanmasında əsasən “Azərbaycan Respublikasında ticarət, ictimai iaşə, məişət və digər növ xidmət Qaydaları”ndan istifadə olunub.

və ya fərdi sahibkar tərəfindən müəyyən edilir. Ticarət obyektini istehlakçılara müəyyən edilmiş iş saatlarında xidmət göstərməlidir. Nahar fasiləsində və obyektin iş vaxtı bitdikdə, istehlakçıların ticarət və xidmət zalına daxil olmasına icazə verilmir. İş vaxtının sonunda obyektin işçiləri istehlakçılara iş vaxtının bitməsi barədə məlumat verirlər. Ticarət obyektini nahar fasiləsinə bağlandıqda, yaxud iş günü bitdikdə, nəzarət-kassa aparatı da öz işini bitirir, lakin nəzarət-kassa çeki və ya əmtəə çeki olan istehlakçılara müvafiq qaydada xidmət göstərilir. Sanitar günü, təmir və digər işlər aparılan zaman ticarət (xidmət) obyektində müvəqqəti olaraq iş dayandırıldıqda, satıcı bu barədə istehlakçıları məlumatlandırmalıdır.

11.1 Malların qəbulu, saxlanması və satışa hazırlanması

Ticarət obyektlərinin anbarında və satışda olan mallar üzrə təchizatçının (malgöndərənin) rekvizitləri, daxil olmuş malın miqdarı, qiyməti və ümumi məbləği əks etdirilmiş müvafiq təsdiqedicə sənədlər olmalıdır. Malların mənsəyini və qiymətini təsdiq edən qaimə, uyğunluq sertifikatı (məcburi sertifikatlaşdırılmalı mallar üçün) olmadıqda, həmçinin pırat və ya kontrafakt malların ticarət şəbəkələrinə daxil edilməsi, saxlanması və satışı qadağandır. Tez xarab olan ərzaq malları üzrə müşayiətedicə sənədlərdə mal və ya məhsulun istehsal edildiyi saat və tarix, ən son istehlak tarixi və saati, saxlanma şərtləri mütləq göstərilməlidir.

Malların keyfiyyəti, markalanması, saxlanma rejimi və forması (temperaturu, nəmliyi, saxlanma müddətləri) normativ-texniki sənədlər, standartlar və təchizat müqavilələri ilə müəyyən edilmiş tələblərə cavab verməlidir. Saxlanma müddəti göstərilməmiş, yararlılıq müddəti ötmüş, habelə markalanması, qablaşdırılması, etiketlenməsi, əmtəə görünüşü pozulmuş, keyfiyyətini və təhlükəsizliyini təsdiq edən sənədləri olmayan və müvafiq normativ-texniki sənədlərin tələblərinə cavab verməyən malların satışı qadağandır.

Malların anbarlarda saxlanması, onların ticarət zallarında və xırda pərakəndə ticarət şəbəkələrində yerləşdirilməsi tələblərinə və satışı zamanı mal qonşuluğu prinsiplərinə, sanitariya və yanğından mühafizə qaydalarına ciddi riayət edilməlidir. Yararlılıq müddəti ötmüş, qablaşdırılması və markalanması normativ sənədlərin tələblərinə cavab verməyən mallar satışda olan mallarla bir yerdə saxlanılmamalıdır. Belə mallar mal sahibi (satıcı) tərəfindən satış dövrüyəsindən çıxarılaraq, ticarət zalında və ya anbar sahəsində xüsusi ayrılmış yerdə saxlanılmalıdır. Yararlılıq müddəti ötmüş mallar mal sahibi (satıcı) tərəfindən xüsusi vasitələrin köməyi ilə istifadə üçün tam yararsız vəziyyətə gətirilməlidir.

Ticarət obyektinin qarşısında, ətrafında malların (işlərin, xidmətlərin) nümunələrinin nümayiş etdirilməsinə (qoyulmasına), satışına, xidmətlərin göstərilməsinə yol verilmir. Ticarət obyektində satılan sertifikatlaşdırılmalı olan mallar onların keyfiyyətini və təhlükəsizliyini təsdiq edən sertifikatlarla müşayiət olunmalıdır.

Qablaşdırılmamış şəkildə daxil olmuş mallar, əgər qanunvericilikdə digər hal nəzərdə

tutulmayıbsa, satıcı tərəfindən malın xüsusiyyətinə uyğun olaraq qabaqcadan qablaşdırılaraq və etiketlənərək istehlakçıya təqdim edilməlidir. Qanunvericilikdə digər hal nəzərdə tutulmamışdırsa, etikətdə məhsulun adı, növü və tərkibi, istifadə sahəsi və qaydaları, istehsal tarixi və yararlılıq müddəti, saxlanma şərtləri, istehsalçının adı, ünvanı və normativ sənədlərdə tələb olunan digər məlumatlar olmalıdır.

Ticarət zalında olan mallar istehlakçıların sərbəst seçə bilmələri üçün şüşəli şkaflara, asılqanlara, taralara, səbətlərə, soyuducu avadanlıqlara, kasetlərə və digər vasitələrə yığılır. Ticarət obyektlərinin vitrinlərində pərakəndə satış qiymətləri göstərilməklə ancaq satışda olan malların nümunələri qoyulur. Vitrinə qoyulmuş mallar istehlakçının tələbi ilə onların keyfiyyəti yoxlanıldıqdan sonra satılır.

Ticarət obyektinin işçilərinə həmin obyektdə məxsus olmayan malları ticarət zalında saxlamaq qadağan edilir. Ticarət obyektinin işçilərinin üst geyimləri və şəxsi əşyaları bu məqsəd üçün nəzərdə tutulmuş xüsusi yerlərdə saxlanılır. Qeyri-ərzaq mallarının (paltar, ayaqqabı, trikotaj məmulatı və s.) satışı zamanı ticarət obyektində onların geyilib baxılması, texniki cəhətdən mürəkkəb olan malların isə yoxlanılması üçün müvafiq şərait yaradılmalıdır.

11.2 Malların satışına olan ümumi tələblər

Pərakəndə ticarət sahəsində fəaliyyət göstərən təsərrüfat obyektlərindən, hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən pərakəndə qaydada alınmış ərzaq mallarının, o cümlədən spirtli və spirtsiz içkilərin, tütün və tütün məmulatlarının sonradan pərakəndə satışı qadağandır. Satışda yalnız buraxılması və ya satışı qadağan olunmamış məhsullar ola bilər. Dövriyyədən çıxarılmış malların alqı-satqısı qadağandır.

Satıcı istehlakçıların düzgün seçim etməsini təmin etmək üçün mallar, onların istehsalçıları haqqında zəruri və düzgün məlumat verməyə borcludur.

Azərbaycan Respublikasının ərazisində istehsal edilən, habelə ixrac edilən malların üzərindəki etikətlər və digər yazılar müvafiq xarici dillərlə yanaşı, dövlət dilində də olmalıdır. Azərbaycan Respublikasına idxal edilən mal və məhsulların üzərindəki etikətlər və adlar, onlardan istifadə qaydaları barədə izahat vərəqələri başqa dillərlə yanaşı, Azərbaycan dilinə edilmiş tərcümə ilə də müşayiət olunmalıdır.

İstehlakçının tələbinə görə satıcı mal haqqında məlumatı ona şifahi də verə bilər. Mal haqqında məlumat hər bir halda istehlakçını çaşdırmayan, malın xüsusiyyətləri barədə birmənalı və anlaşıqlı formada verilməlidir. **Satışda olan mallar haqqında aşağıdakı məlumatlar müvafiq qaydada istehlakçıların nəzərinə çatdırılmalıdır:**

- *malın adı, onun qiyməti;*
- *istehsalçının yerləşdiyi yer (hüquqi ünvanı), firma adı, tələblərin (iradların) verildiyi, təmir və ya texniki xidmət göstərən təşkilatın adı, yerləşdiyi ünvan;*
- *malın məcburi tələblərə uyğunluğunu təsdiq edən sertifikatın və ya digər texniki normativ sənədin*

işarəsi;

- malın əsas xüsusiyyətləri və istehlak xassələri (tərkibi, kaloriliyi, sağlamlıq üçün zərərli maddələrin normativ sənədlərin tələbləri ilə müqayisəli miqdarı);

- malın səmərəli və təhlükəsiz istifadəsi qaydaları və şərtləri;

- zamanət müddəti (əgər konkret mal üçün nəzərdə tutulmuşdursa);

- xidmət və yararlılıq müddəti (əgər konkret mala dair belə müddətlər müəyyən edilmişdirsə və ya müəyyən olunmalıdırsa), həmçinin xidmət və yararlılıq müddəti keçmişdirsə ehtimal olunan təhlükələr, təyinatı üzrə istifadənin mümkünsüzlüyü (insan həyatı, sağlamlığı, əmlakı və ətraf mühit üçün);

- təminat öhdəlikləri və iddiaların irəli sürülməsi qaydaları.

İstehlakçının tələbilə satıcı aşağıdakı sənədlərdən birini tanış olması üçün ona təqdim etməyə borcludur:

- sertifikat və ya onun surəti (müvafiq olaraq uyğunluq, gigiyenik, baytarlıq, fitosanitar, mənşə sertifikatı, o cümlədən toksikoloji rəy, karantin ekspertizası şəhadətnaməsi);

- qaimə - faktura.

Mülki dövriyyəsi məhdudlaşdırılmış malların satışı zamanı satıcı istehlakçıya onun xahişi ilə səlahiyyətli orqanın xüsusi icazəsini təqdim etməlidir. Malların insanların həyatına, sağlamlığına və əmlakına, həmçinin ətraf mühitə təsirinə dair tələblər müvafiq normativ sənədlərlə müəyyən olunur. Standartların və digər normativ sənədlərin məcburi tələblərinə cavab verməyən malların satılması qadağandır. Nəzarət markası ilə markalanmalı olan malların, məmulatların və məlumat materiallarının belə nəzarət markası olmadan ticarət obyektlərində satış məqsədi ilə saxlanması və ya satılması qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyətə səbəb olur. Satıcıdan malların təhlükəsizliyini təsdiq edən digər sənədlər tələb oluna bilməz.

Ticarət obyektlərində istehlakçıya müstəqil surətdə və ya satıcının köməyi ilə lazım olan mallara baxış keçirmək, pərakəndə satış qaydalarına zidd olmamaqla, malların xüsusiyyəti ilə tanış olmaq və ya işlək xüsusiyyətini nümayiş etdirmək imkanı verilməlidir. Satıcı qanunvericiliklə, standartların məcburi tələbləri ilə və ya müqavilə şərtləri ilə nəzərdə tutulduğu hallarda satışa təqdim olunan malların keyfiyyətini və təhlükəsizliyini (baxış, sınaq, təhlil, ekspertiza yolu ilə) yoxlamağa borcludur. Satılan malların qiyməti, həmçinin müqavilə şərtləri qanunla güzəşt və imtiyaz tətbiq edilən istehlakçılar istisna olmaqla, bütün istehlakçılar üçün eyni olmalıdır.

Satışda olan bütün malların üzərində malın adı, növü və qiyməti göstərilməklə, dəqiq tərtib edilmiş qiymət kağızı, qiymət kağızının arxa tərəfində isə maddi məsul şəxsin imzası (və ya təşkilatın möhürü) və onun doldurulma tarixi olmalıdır. Malın adı, çəkisi və növü qablaşdırma materialında (qutusunda) göstərilərsə, qiymət yarlığında ancaq mal vahidinin dəyəri (ədədin qiyməti) göstərilməlidir.

Satılan malın pulu ödənilərkən, istehlakçıya malın satıldığını təsdiq edən qanunvericilikdə

nəzərdə tutulmuş qəbz, kassa çeki və ya digər yazılı sənəd verilməlidir. İstehlakçının seçdiyi mal obyektə satıcının mala yazdığı çekdə göstərilmiş ödəniş vaxtından 3 (üç) saat müddətində saxlanıla bilər. Nağdsız hesablaşma yolu ilə alınmış mallar ödəniş sənədləri təqdim olunduğu ana qədər obyektə saxlanıla bilər. Kreditə alınan mallar sənədləşdirildikdən sonra, istehlakçının istəyi ilə ticarət şəbəkəsində bir gün saxlanıla bilər. Müqavilədə başqa qayda müəyyən edilmədikdə, göstərilən müddət başa çatdıqdan sonra alınmamış mallar satışı verilir. Alınmış böyükhəcmli malları (mebel, tikinti materialları, piano, soyuducu, paltaryuyan maşın və s.) istehlakçı ticarət obyektində bir gün müddətində saxlaya bilər. Bu müddət ticarət obyektinin rəhbərinin razılığı ilə haqqı ödənilməklə artırıla bilər. Alınmış və saxlanılmağa qoyulmuş mallara kassa çekinin və saxlanma müddəti göstərilməklə verilmiş qəbzın surəti əlavə edilir, malın üzərində "satılıb" sözü əks olunan lövhə qoyulur. Saxlanılmağa verilmiş müddətdə satıcı malın saxlanılmasına və keyfiyyətinə görə məsuliyyət daşıyır. İrihəcmli mallar istehlakçının nəqliyyat vasitəsində daşındıqda, satıcı belə malların nəqliyyat vasitəsinə yüklənməsini öz hesabına həyata keçirməyə borcludur.

İstehlakçı satıcı tərəfindən daha uzun müddət müəyyən edilməyibsə, qeyri-ərzaq malını ona verildiyi andan 14 gün ərzində alış yerində və satıcının elan etdiyi digər yerlərdə başqa ölçülü, formalı, qabaritli, rəngli və ya quruluşlu oxşar mala dəyişdirə bilər. Bu zaman qiymət fərqi olduqda, satıcı ilə lazımi hesablaşma aparılır. Satıcıda dəyişdirilmək üçün uyğun mal olmadıqda, istehlakçı əldə etdiyi malı satıcıya qaytara, mal üçün ödədiyi pulu geri ala və ya analoji mal ticarət obyektinə daxil olan kimi dəyişdirə bilər. Satıcı dəyişdirilməsi tələb olunan qeyri-ərzaq malının satışa daxil olması haqqında istehlakçını məlumatlandırmalıdır. Mal işlədilməmişdirsə, onun istehlak xassələri, əmtəə görünüşü, plombu, yarlığı qorunub saxlanılmışdırsa və həmin satıcıdan alındığına dair sübutlar varsa, istehlakçının malın dəyişdirilməsi və ya qaytarılması tələbi ödənilir.

İstehlakçıya keyfiyyətsiz mal satıldıqda, malın qüsurları satıcı tərəfindən qabaqcadan bildirilmədikdə, istehlakçı öz seçimi ilə aşağıdakı tələblərdən birini irəli sürə bilər:

- *keyfiyyətsiz malın lazımi keyfiyyətli malla əvəz edilməsini;*
- *satış qiymətinin uyğun məbləğdə azaldılmasını;*
- *malın qüsurlarının icraçının (satıcının, istehlakçının) hesabına aradan qaldırılmasını və ya qüsurların aradan qaldırılması üçün istehlakçının və ya üçüncü şəxslərin çəkdiyi xərclərin əvəzinin ödənilməsini;*
- *malın həmin mala uyğun digər modelli (markalı, tipli və s.) malla, dəyəri yenidən hesablanma şərti ilə əvəz edilməsini;*
- *müqavilənin ləğv edilməsini və çəkdiyi zərərin ödənilməsini.*

İstehlakçı texniki mürəkkəb və ya bahalı malların keyfiyyətində mühüm qüsurlar (məqsədli təyinatı üzrə istifadə olunmasını qeyri-mümkün və ya yolverilməz edən, istehlakçı üçün aradan qaldırıla bilinməyən, aradan qaldırılması üçün çoxlu əmək və vaxt məsrəfi tələb edən, yaxud aradan qaldırıldıqdan sonra qüsurları yenidən üzə çıxan mal (iş, xidmət) aşkar edərsə, onun lazımi keyfiyyətli malla əvəz edilməsi tələbini irəli sürə bilər.

Ərzaq mallarında, ətriyyat-kosmetika məmulatlarında, məişət kimyası və digər bu kimi xassəli mallarda aşkar edilən qüsurlara görə istehlakçı öz seçimi ilə belə malı lazımi keyfiyyətli malla əvəz etmək, yaxud alış qiymətini mütənasib surətdə azaltmaq tələbini irəli sürə bilər. İstehlakçı öz istəyi ilə göstərilən tələbləri irəli sürmədən maldan imtina edə və ödənilmiş məbləği geri ala bilər. Bu halda satıcının tələbi ilə istehlakçı lazımi keyfiyyətdə olmayan malı öz hesabına geri qaytarmalıdır. Lazımi keyfiyyətdə olmayan malı geri qaytararkən, malın əmtəə görünüşünün itirildiyinə, tam və ya qismən istifadə edilməsi ilə əlaqədar dəyəri azaldığına və digər bu kimi əsaslara görə satıcı ilkin ödənilmiş məbləğdən hər hansı məbləğin çıxılmasını tələb edə bilməz. Satıcı lazımi keyfiyyətdə olmayan malı istehlakçıdan almağa, zəruri hallarda isə malın keyfiyyətini yoxlamağa borcludur.

İstehlakçının malı dəyişmək tələbi mal olduqda dərhal yerinə yetirilməli, zərurət olduqda onun keyfiyyəti müvafiq tələb verilən andan 14 gün müddətində yoxlanılmalı və ya tərəflər arasında razılaşdırılmış müddətdə dəyişdirilməlidir. Qüsurlu mal lazımi keyfiyyətli, eyni modelli (markalı, tipli və s.) malla dəyişdirilərkən qiymət dəyişərsə, istehlakçı qiymət fərqi ödəmir. Qüsurlu mal lazımi keyfiyyətli, eyni əlamətli, lakin başqa modelli (markalı, tipli və s.) malla dəyişdirilərkən qiymətlər dəyişdikdə, malın dəyəri göstərilən malın alındığı vaxt qüvvədə olmuş qiymətlər əsas götürülməklə yenidən hesablanır. İstehlakçı malın qüsurunun əvəzsiz olaraq aradan qaldırılmasını tələb edərsə, qüsür 14 gün ərzində və ya tərəflərin razılığı ilə başqa müddətdə aradan qaldırılmalıdır.

11.3 Ərzaq mallarının satış xüsusiyyətləri

İstehlakçının tələbi ilə satıcı onu satışda olan yeyinti məhsulları partiyasının keyfiyyəti ilə və təhlükəsizliyinə dair müvafiq sənədlə (sertifikat, şəhadətnamə və s.) və ya onun surəti ilə tanış etməyə borcludur. Çəki ilə satılan yeyinti məhsulları satıcı tərəfindən satışqabağı qablaşdırılarkən, yararlılıq müddəti qısa olan qablaşdırılan malların həcmi onların birgünlük satış həcmindən çox olmamalıdır. Qablaşdırılmış malın üzərində malın adı, çəkisi, bir kiloqramın (litrin) qiyməti, çəkilmiş (qablaşdırılmış, bükülmüş) malın bütünlükdə qiyməti, qablaşdırılmanın tarixi, yararlılıq müddəti, çəkicinin soyadı, adı və ya nömrəsi göstərilməlidir.

Çəki ilə satılan ərzaq mallarının qablaşdırılması (bükülməsi) bunun üçün heç bir əlavə məbləğ ödənilmədən həyata keçirilməlidir. Yeyinti məhsullarının qablaşdırılmasında (bükülməsində) istifadə olunan materiallar uyğunluq sertifikatına malik olmalıdır. Çəki ilə satılan yeyinti məhsullarının qiyməti xalis (netto) çəki ilə müəyyən edilir.

İstehlakçının xahişi ilə satıcı baqqaliyyə mallarını kəsilmiş (doğranmış) şəkildə verməyə borcludur.

Ərzaq mallarının satışı yerlərində qeyri-ərzaq mallarının satılmasına və ictimai iaşə xidmətlərinin göstərilməsinə ərzaq mallarının müvafiq standartların məcburi tələbləri ilə müəyyənləşdirilmiş keyfiyyətinə və təhlükəsizliyinə xələl gəlmədiyi halda yol verilir.

Aşağıdakı hallarda ərzaq mallarının satışı qadağandır:

- sanitariya cəhətdən zay ərzaq mallarının (təsadüfən yerə düşmüş və ya sair yolla çirklənmiş);
- istehlakçının tarasında verilən maye halında olan ərzaq mallarının;
- identifikasiya etmək mümkün olmayan ərzaq mallarının;
- aşkar keyfiyyətsiz (istehlak xüsusiyyətlərini itirmiş və təhlükəli xassələrə malik) ərzaq mallarının;
- barəsində zəruri məlumat olmayan ərzaq mallarının;
- yararlılıq müddəti ötmüş ərzaq mallarının;
- yararlılıq müddəti məcburi müəyyən edilməli olan, lakin müəyyən edilməmiş ərzaq mallarının;
- təkrarən dondurulmuş yeyinti mallarının;
- sağlamlığını təsdiq edən baytarlıq sənədi və üzərində baytarlıq nəzarətindən keçməsinə təsdiq edən nişanı (damğası) olmayan iribuynuzlu və xırdabuynuzlu heyvan cəmdəyinin;
- uyğunluq sertifikatı olmayan ərzaq mallarının.

11.4 Çörək-bulka məmulatlarının satışının xüsusiyyətləri

Ticarət obyektində məmulatların qəbulu zamanı normativ-texniki sənədlərin tələblərinə uyğun olaraq, onların bişirilib sobadan çıxarıldıqdan sonra müəssisədə maksimum saxlanma müddətinə riayət edilməsinə xüsusi nəzarət olmalıdır. Məmulatların ticarət obyektlərində qəbulu zamanı keyfiyyətinə görə yararsız olanlar geri qaytarılmalıdır.

Məmulatlar ixtisaslaşmış çörək-qənnadı mağazalarında, universal və ərzaq mağazalarının çörək satışı şöbələrində, kənd yerlərində gündəlik tələbat malları satışı mağazalarında, çörək və ərzaq çadırlarında, köşklərdə, avtodükanlarda satıla bilər. İxtisaslaşmış çörək-qənnadı mağazalarında, habelə universal və ərzaq mağazalarının çörək satışı şöbələrində bu məmulatlardan başqa, şəkər, mürəbbə, cəm, bal, çay, qəhvə, kakao və s. analogi qablaşdırılmış ərzaq mallarının satışına da icazə verilir.

Satıcı ticarət zalında (vitrinlərdə) istehlakçı üçün görünən yerdə təchizatçı (istehsalçı təsərrüfat subyekti) haqqında məlumatları (adı, ünvanı, telefon nömrəsi) əks etdirən xüsusi lövhə yerləşdirməlidir. Ticarət obyektləri ayda 1 dəfədən az olmayaraq, istehsalçı müəssisədən daxil olan məmulatların nümunələrinin keyfiyyətini və təhlükəsizliyini təsdiq edən akkreditasiya olunmuş laboratoriyalarda keçirilmiş sınaqların nəticələrini tələb etməlidir.

Məmulatlar otaqda bağlı şkaflarda və ya hərəkət edən stellajlarda, yeşiklərdə saxlanılmalıdır. Məmulatların yaxşı və təzə qalması üçün onlar istifadəsinə səlahiyyətli orqanlar tərəfindən icazə verilmiş polimer plyonka və digər örtüklərlə örtülməlidir. Polimer materiallardan olan örtüklər hər gün havaya verilməli və qurudulmalıdır. Onların təmiz şəkildə saxlanılmasına riayət olunmalıdır.

Suxarı və baranka məhsulları çörək-bulka məmulatlarından ayrı, xüsusi yeşiklərdə və ya kisələrdə, şkaflarda və ya stellajlarda, həmçinin bükülmüş vəziyyətdə yeşiklərdə saxlanılmalıdır. Məmulatların qalaq halda, otağın divarlarına və döşəməyə təmas edəcək şəkildə yığılmasına yol

verilmir. Çörək və bulka məmulatları köməkçi otaqlarda döşəmədən 35 sm, ticarət zalında isə 60 sm yuxarı məsafədə yerləşdirilmiş xüsusi rəflərdə və ya stellajlarda saxlanılmalıdır.

Məmulatların spesifik qoxulu mallarla (balıq və balıq məhsulları, tütün məmulatları, təsərrüfat malları və s.) birlikdə saxlanması qəti qadağandır. Məmulatların arabalara, yeşiklərə açıq şəkildə və əlcəksiz boşaldılması yolverilməzdir. Sanitariya nəzarət orqanları tərəfindən verilmiş sanitariya pasportu olmayan avtonəqliyyat vasitələrində məmulatların daşınmasına yol verilmir.

İstehlakçıların istəyi ilə çəkisi 0,5 kq və ya ondan yuxarı olan ədədi məmulatların (qablaşdırılmış məmulatlar istisna olmaqla) 2-4 hissəyə bölməklə, çəkmədən satışına icazə verilir. Məmulatların kəsilməsi üçün itilənmiş və bərabər kəsən xüsusi mətbəx bıçaqlarından istifadə olunmalıdır.

11.5 Ətriyyat-kosmetika mallarının satış xüsusiyyətləri

Ətriyyat-kosmetika mallarının satışı zamanı istehlakçılara tez xidmət göstərmək məqsədi ilə satışda olan bütün mallar tam çeşiddə və lazımi miqdarda vitrinlərə düzülməlidir. Mallar ticarət zalına buraxılmazdan əvvəl açılmalı, baxışdan keçirilməli və hər bir malın keyfiyyəti (zahiri əlamətlərinə görə), digər zəruri məlumatların mövcud olması yoxlanılmalıdır.

İstehlakçıya lakmus kağızlarından, ətirli məhlul hopdurulmuş kağızdan, istehsalçı tərəfindən təqdim edilən və iyləmək üçün istifadə olunan nümunədən, eyni zamanda, satışa təqdim edilən malların başqa xarakterik tərkibindən istifadə etməklə, ətriyyatın, odekolonun, ətirli suların qoxusu ilə tanış olmaq üçün şərait yaradılmalıdır. Malın qablaşdırılmış və ya xüsusi lentlə bağlı vəziyyətdə buraxıldığı hallarda istehlakçıya bağlamanın və ya lentin açılması yolu ilə mövcud malın yoxlanması təklif edilməlidir.

11.6 Məişət kimyası mallarının satışının xüsusiyyətləri

Məişət kimyası malları (otaq, mebel, qab-qacaq, məişət avadanlıqları, ev əşyaları, yataq ləvazimatları, paltar, ayaqqabı və avtomobillərə xidmət üzrə yuyucu, təmizləyici və digər vasitələr, yapışqanlar, laklar, boyalar, lak məhsulları, dezinfeksiya vasitələri və ev həşəratları, gəmiricilər ilə mübarizə üçün məişətdə istifadə edilən vasitələr, məişət şəraitində xırda təmir işlərində istifadə olunan kimyəvi vasitələr, onların birləşmələri və digər mallar) ticarət zalına verilməzdən əvvəl taradan azad edilməli, çeşidlənməli, dəstin (sarğının) bütövlüyü (o cümlədən, aerezollu dəstlərin işlək vəziyyəti), malların keyfiyyəti və istehsalçısı barədə zəruri məlumatların və istifadə qaydalarının olub-olmaması yoxlanılmalıdır.

Satışa çıxarılan məişət kimyası malları əlverişli seçim imkanını təmin etmək üçün təyinatına və növlərinə görə qruplaşdırılmalıdır. Aerezollu qabda yerləşdirilmiş məişət kimyası malları istehlakçılara verilməkdən, onların işlək vəziyyətinin yoxlanılması ticarət zalından kənarında

aparılmalıdır. Təhlükəsizliyi barədə dövlət sanitariya nəzarəti orqanları tərəfindən verilmiş xüsusi rəyi (sertifikatı) olmayan məişət kimyası mallarının satışı qadağandır.

11.7 Qənnadı məmulatlarının satışının xüsusiyyətləri

Qənnadı məmulatlarının pərakəndə ticarətinə ixtisaslaşdırılmış xüsusi mağazalarda, şöbələrdə, seksiyalarda və kofeteriyalarda, ərzaq və çörək-bulka məmulatlarının satışı mağazalarında, gündəlik tələbat mallarının satışı mağazalarında, kiçik pərakəndə ticarət şəbəkələrində (çadırlar, pavilyonlar və s.), ictimai iaşə obyektlərində icazə verilir. İxtisaslaşmış qənnadı və çörək-bulka məmulatlarının ticarəti ilə məşğul olan obyektlərin xüsusi şöbələrində (seksiyalarında) qəhvə, çay, qəhvədən hazırlanmış içkilər, bal, mürəbbə, cəm, qənd və digər məhsullar da satıla bilər.

Ticarət obyektlərinə həmin obyektin həcmindən asılı olaraq, yalnız müvafiq normativ-texniki sənədlərin tələblərinə uyğun məhsullar qəbul edilməlidir. Bütün qablaşdırılmış qənnadı məhsullarının qablarının üzərində müvafiq standartların və ya texniki şərtlərin işarəsi, hazırlanma tarixi (saatı), ən son istehlak tarixi, tez xarab olan məhsullar üçün saatı mütləq qeyd olunmalıdır.

Qənnadı məmulatları yükləmə-boşaltma, daşınma zamanı atmosfer yağıntılarından qorunmalıdır. Ədədi qənnadı məmulatlarının faktiki çəkiliyi yoxlanılaraq qəbul edilməlidir.

Aşağıdakı hallarda qənnadı məmulatlarının satışı qadağandır:

- *uyğunluq və gigiyenik sertifikatları olmadıqda;*
- *saxlanma müddəti bitdikdə;*
- *tez xarab olan məmulatlar üçün xüsusi soyuducu avadanlıqları olmadıqda;*
- *üzərində istehsal tarixi və vaxtı, son istifadə müddəti və qanunvericiliklə müəyyən edilmiş digər məlumatlar olmadıqda.*

Qənnadı məmulatları normativ-texniki sənədlərin tələblərinə uyğun şəraitdə və temperatur rejimində saxlanılmalıdır. Qənnadı məmulatlarının saxlanıldığı yerlərdə nəmliyi özünə hopduran (qənd, duz və s.) və spesifik iyli məhsulların saxlanılması qəti qadağandır. Qənnadı məmulatları ticarət obyektlərində, şöbələrdə (seksiyalarda), özünəxidmət mağazalarında polietilen və ya başqa bükmə materiallarına qabaqcadan bükülmüş vəziyyətdə satışa təqdim oluna bilər.

Ticarət zalına qənnadı məmulatları növlərə və çeşidlərə ayrıldıqdan və sortlaşdırıldıqdan sonra yerləşdirilməlidir. Bu halda aşağıdakılara əməl olunmalıdır:

- *çəki ilə satılan konfet, karamel, peçenyə, vafli, meyvəli, giləmeyvəli və şokoladlı məmulatlar piştaxtalardakı yeşiklərdə yerləşdirilməli;*
- *pirojnalar, bükmələr, kekslər listlərdə və ya istehsalçı tərəfindən xüsusi qablaşdırılmış formada satışa verilməli;*
- *tort və pirojnalar soyuducu vitrinlərdə və ya soyuducu sistemli şkaflarda yerləşdirilməli;*
- *bağlamalardan açılmış qənnadı məmulatları piştaxtalarda, rəflərdə yerləşdirilməlidir.*

Satış vitrinlərində satışda olan qənnadı məhsullarının bütün çeşidləri və sortlarının nümunələri

xüsusi səbətlərdə, vazalarda, polietilen torbalarda və digər münasib qablarda yerləşdirilməlidir. Çeşidlənmiş ədədi və ya çəki ilə satılan qənnadı məmulatları istehlakçının görə bildiyi şəkildə çəkilməli və satılmalıdır. Ədədi konfetlər bükülmüş vəziyyətdə satılmalıdır. Ədədi satılan konfetin qiyməti qiymət preyskurantında göstərilməlidir. Qənnadı məmulatlarının kəsilməsi, qablaşdırılması üçün xüsusi kəsici alətlərdən, belçələrdən, birdəfəlik qablardan istifadə olunmalıdır. Bu belçələrdən digər ərzaq mallarının (duz, qarabaşaq yarması və s.) satışı zamanı istifadə etmək qadağandır.

11.8 Meyvə-tərəvəz məhsullarının satışı xüsusiyyətləri

Meyvə-tərəvəzlərin, meyvə-tərəvəz yarımfabrikatlarının, yabanı meyvələrin və giləmeyvələrin təzə, qurudulmuş, emal edilmiş, konservləşdirilmiş şəkildə pərakəndə satışı meyvə-tərəvəz mağazalarında, pavilyonlarda və digər ticarət obyektlərində həyata keçirilir. Ticarət obyektlərində, eləcə də mövsümi və səyyar ticarət obyektlərində, arabalarda, açıq tərəvəz bazarlarında təzə meyvə-tərəvəz məhsullarının qəbuluna və satışına həmin məhsullar fitosanitar nəzarəti orqanları tərəfindən yoxlanıldıqdan sonra icazə verilir. Meyvə-tərəvəz satışını həyata keçirən obyektlər texniki normalara uyğun lazımi mexaniki vasitələrlə və inventarlarla təmin edilməlidir.

Meyvə-tərəvəz məhsulları ticarət zalında xüsusi ayrılmış yerlərdə çıxış olanlar ayrıldıqdan sonra satışa çıxarılmalıdır. Meyvə-tərəvəz məhsulları rəflərdə, piştaxtalarda, kasetlərdə, zənbillərdə, yeşiklərdə yerləşdirilməlidir. Piştaxtada, şüşə rəflərdə və vitrində malın adı, növü, ədədlə və ya çəki ilə satış qiyməti göstərilməlidir. Satış prosesində keyfiyyəti aşağı düşən meyvə-tərəvəz məhsulları müəyyən edilmiş qaydada yenidən qiymətləndirilərək satışa təqdim oluna bilər.

11.9 Azərbaycan Respublikası ərazisində pərakəndə ticarət obyektlərində dəyişdirilməli olmayan malların Siyahısı¹⁸

- 1. Qızıl və qızıl məlumatları.*
- 2. Qiymətli və yarımqiymətli metallardan, daşlardan hazırlanmış məlumatlar.*
- 3. İstehsal qüsurları istisna olmaqla bütün növ parçalar və ölçü ilə satılan bəzi mallar (lentlər, tasmalar, haşiyələr).*
- 4. Parfümer-kosmetika malları.*
- 5. Kişi, qadın və uşaq çimərlik paltarları.*
- 6. Bağca yaşlı və yeni doğulan uşaqlar üçün alt paltarları.*
- 7. Məişət-kimyası malları.*
- 8. Şəxsi gigiyena əşyaları (diş fırçaları, daraqlar, biqudilər və s.).*
- 9. Uşaq oyancaqları.*
- 10. İstehsal qüsurları istisna olmaqla istifadədə olmuş, üzərində yarlıklar olmayan kişi, qadın və uşaq corabları, alt paltarları.*

¹⁸ Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1998-ci il 21 may tarixli, 114 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmişdir.

11. Ərzaq üçün plastmasdan hazırlanmış məlumatlar.

12. Dəyəri ödənilmiş və mağazadan çıxarılmış (yararlılıq müdəti ərzində) ərzaq malları.

12. Nəzarət-kassa aparatlarının əldə olunması, qeydiyyatı, istismarı, texniki xidmət və təmiri

Vergi Məcəlləsinin tələblərinə görə, pərakəndə ticarətlə məşğul olan mini marketlər nəzarət-kassa aparatından (NKA) istifadə etməlidirlər. NKA malların (işlərin, xidmətlərin) təqdim edilməsi zamanı hesablaşmaların qeydiyyatında istifadə edilən, fiskal yaddaşa malik olan və vergi orqanlarında müəyyən olunmuş qaydada qeydiyyatdan keçən elektron avadanlıqdır.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1995-ci il 28 dekabr tarixli, 266 nömrəli qərarı ilə “Azərbaycan Respublikası ərazisində istifadəsinə icazə verilən nəzarət-kassa aparatlarının Dövlət reyestri” təsdiq edilib. NKA-ların satışı, istismarı, onlara texniki xidmət göstərilməsi və təmiri məsələlərini nizamalamaq məqsədi ilə xüsusi olaraq yaradılmış Nəzarət-kassa aparatları üzrə sahələrarası ekspert komissiyası Azərbaycan Respublikasında istismarına icazə verilmiş NKA modelləri haqqında maraqlı təşkilatlara və şəxslərə məlumat verir, dövrü olaraq mətbuatda Dövlət reyestrini dərc etdirir. Qərara uyğun olaraq **Azərbaycan ərazisində fəaliyyət göstərən vergi ödəyiciləri yalnız aşağıdakı cədvəldə göstərilən dövlət reyestrinə salınmış kassa aparatlarından istifadə edə bilirlər:**

Sıra sayı	Nəzarət-kassa aparatının adı və markası	Sifariş verən təşkilat
1	SILEKS-7004	«Radioquraşdırma» İB
2	BEKO-108SR	«Peyk» zavodu
3	VAKI-INTER ECR-019	Bakı elektron hesablaşma maşınları zavodu
4	IBM 4684/4683	«Azərfrans» birgə möəssisəsi
5	Sharp ER-A430	DAEWOO Azərbaycan kompaniyası
6	Merkuri-111F	«Billur» elm-istehsalat birliyi
7	Europa-2.01	ISR Development Co LTD
8	NCR	«SKANER» Elmi istehsalat firması
9.	MIKROS	«SKANER» Elmi istehsalat firması
10.	BEKO-SR 398	«Azon» zavodu
11.	ELVIS-MIKRO-F	«Radioquraşdırma» İstehsalat Birliyi
12.	EKR 3102 F	«Cihazqayıranlar» Cəmiyyəti
13.	Merkuri 115F, -01, -02, -03	«Billur» Elm-İstehsalat Birliyi

Kassanı əldə edən mini marketlər sahibləri onu mütləq vergi orqanlarında qeydiyyatdan keçirməlidirlər¹⁹. Bunun üçün mini marketin sahibi Vergilər Nazirliyi tərəfindən təsdiq olunmuş formada ərizə ilə fəaliyyət göstərdikləri yer üzrə vergi orqanlarına müraciət etməlidir. Vergi

¹⁹ Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1995-ci il 28 dekabr tarixli, 266 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Nəzarət-kassa aparatlarının vergi orqanlarında qeydiyyatdan keçirilməsi Qaydası”

orqanları ərizənin verildiyi vaxtdan 5 gündən gec olmayaraq müəssisənin təqdim etdiyi məlumatları yoxlayıb NKA-nı qeydiyyatdan keçirir.

Əgər vergi ödəyicisi NKA-nı qeydiyyatdan keçirildikdən sonra müraciət edərsə, ona forması Vergilər Nazirliyi tərəfindən təsdiq edilmiş qeydiyyat vərəqəsi verilir.

Mini market sahibləri bir məsələni də unutmasınlar ki, nəzarət-kassa aparatların digərləri ilə dəyişdirildiyi və ya əlavə aparat quraşdırıldığı halda, onların istifadəyə verildiyindən sonrakı gündən gec olmayaraq yeni aparatların qeydiyyatdan keçirilməsi və əvvəl qeydiyyatdan keçirilənlərin qeydiyyatdan çıxarılması haqqında vergi orqanına ərizə verməlidirlər. Nəzarət-kassa aparatlarının dəyişdirilməsi haqqında sahibkarın ərizəsini almış vergi orqanı, onları bu qaydada müəyyən olunmuş müddətdə qeydiyyata alır, istifadədən götürüləni uçotdan çıxarır və mini marketə nəzarət-kassa aparatlarının vergi orqanında qeydiyyatdan keçməsi barədə yeni qeydiyyat vərəqəsi verir.

Ticarət obyektini yenidən qeydiyyatdan keçdikdə, habelə nəzarət-kassa aparatlarının müəssisənin istifadəsindən çıxarıldığı bütün digər hallarda da vergi orqanının qeydiyyatından çıxarılmalıdır. Unutmayın ki, nəzarət-kassa aparatını vergi orqanı vergi ödəyicisinin ərizəsi üzrə qeydiyyatdan çıxarır.

Qeyd edək ki, qanunvericilikdə NKA-nın vergi orqanlarında qeydiyyatdan keçirilməsi ilə bağlı dövlət rüsumu nəzərdə tutulmayıb.

Nəzarət-kassa aparatından istifadə edən vergi ödəyicisinin aşağıdakı vəzifələri var:

- NKA-nı vergi orqanlarında qeydiyyatdan keçirmək;
- Vergi orqanlarında qeydiyyatdan keçmiş və nəzarət-kassa aparatlarının servis texniki xidmət mərkəzlərində (STXM)²⁰ servis texniki xidmətə götürülmüş NKA-dan istifadə etmək, texniki xidmət jurnalı və nəzarət-kassa aparatı işləmədiyi dövrdə aparılan əməliyyatların uçotu kitabını STXM-dən almaq;
- NKA-nın istismara hazırlıqla əlaqədar olan işləri yalnız STXM-in nümayəndəsinin iştirakı ilə yerinə yetirmək;
- İstismar sənədlərinin və mövcud normativ aktların tələblərinə uyğun olaraq NKA üçün iş yerini təmin etmək;
- NKA-nın işə salınmasında və mövcud qaydalara uyğun işə salınma aktının tərtib edilməsində iştirak etmək;
- NKA-nın istismar sənədlərinə və qüvvədə olan normativ aktlara uyğun istismarını təmin etmək;
- STXM və vergi orqanları işçilərinin NKA-ya istismar vaxtı qoyulmuş qaydalara əməl olunması üçün olan göstərişlərini yerinə yetirmək;
- Vergi orqanlarında STXM-in tələblərinə uyğun NKA-nın alınması, servis texniki xidməti və təmiri ilə əlaqədar olan sənədləri və həm də bu məsələlərlə əlaqədar olan lazımi izahat, arayış və məlumatları təqdim etmək;

²⁰ STXM vergi orqanlarında qeydiyyatdan keçmiş, NKA-nın istismara hazırlanması, onların təminatlı və servis texniki xidmət təmiri üzrə fəaliyyət göstərən hüquqi şəxsdir

- Vergi orqanları və STXM işçilərinin NKA-nın işinə baxışa maneəsiz buraxılışını təmin etmək;
- STXM işçilərinin tədbirlər planına əsasən NKA-ya servis texniki xidməti göstərmələri üçün şərait yaratmaq;
- NKA-nın plombu pozulduqda və ya başqa nasazlıqları yarandıqda, həmçinin vergi orqanları və ya STXM tərəfindən NKA-nın istifadəsinə qadağan qoyulduqda, NKA-dan istifadə edilməsini müvafiq qaydada dayandırmaq və həmin müddətdə nağd pul hesablaşmalarının qeydiyyatının Vergilər Nazirliyi tərəfindən müəyyən edilmiş qaydada aparılmasını təmin etmək²¹;
- NKA-nın istismarı zamanı, plombun pozulması da daxil olmaqla, istənilən nasazlıq meydana çıxarsa bu barədə vergi orqanlarına və STXM-ə təcili məlumat vermək;
- Elektron məsafədən ötürmə qurğusunun və ya elektron nəzarət lentinin istismarı üçün texniki tələblərə əməl etmək;
- Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyinin tələbi ilə özünəməxsus olan obyektə istifadə olunan NKA-ya elektron məsafədən ötürmə qurğusunun və ya elektron nəzarət lentinin quraşdırılması üçün şərait yaratmaq;
- Vergi orqanlarında qeydiyyatı ləğv edildikdə və ya NKA qeydiyyatdan çıxarıldıqda, elektron məsafədən ötürmə qurğusunu və ya elektron nəzarət lentini işlək vəziyyətdə vergi orqanlarına təhvil vermək;
- Nağd pul hesablaşmaları aparılan zaman alıcıya çek təqdim etmək və həmin çekdə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş məlumatların əks etdirilməsini təmin etmək.

Bununla yanaşı, qanunvericilik vergi ödəyicisinin vergi orqanlarının və STXM işçilərinin qeyri-qanuni hərəkətləri barəsində dövlət orqanlarına şikayət etmək hüququnu da tanıyır.

Nəzarət-kassa aparatının çeklərində mütləq aşağıdakı məlumatlar olmalıdır²²:

- *vergi ödəyicisinin adı;*
- *VÖEN-i;*
- *çekin vurulmasının tarixi və saati;*
- *obyektin adı və yerləşdiyi ünvan;*
- *malın və ya xidmətin (işin) adı, ölçü vahidi, miqdarı, bir vahidinin qiyməti və yekun məbləğ (o cümlədən ƏDV-nin və ya sadələşdirilmiş verginin məbləği);*
- *gün ərzində vurulmuş çeklərin sayı və nömrəsi;*
- *nəzarət-kassa aparatının markası və zavod nömrəsi;*
- *nəzarət-kassa aparatının fiskal rejiminin nişanı (əlaməti).*

²¹ Bax: Nəzarət-kassa aparatının plombu pozulduqda və işləmədikdə vergi ödəyicisi nə etməlidir?

²² Vergi Məcəlləsi, maddə 50.8

12.1 Nəzarət-kassa aparatının plombu pozulduqda və işləmədikdə vergi ödəyicisi nə etməlidir?

İstismar zamanı nəzarət-kassa aparatının plombu pozulduqda və başqa nasazlıqlar yarandıqda (məsələn, elektrik təchizatında problem yarandıqda) vergi ödəyiciləri tərəfindən həmin nasaz NKA-dan istifadə edilməsi müvəqqəti olaraq dayandırılır. Vergi ödəyiciləri belə hallarla tez-tez qarşılaşdıqlarından bu barədə daha geniş məlumat verməyi lazım bildik.

NKA-nın istismarı zamanı, plombun pozulması da daxil olmaqla, istənilən nasazlıq yarandıqda vergi ödəyicisi tərəfindən bu barədə təcili Servis Texniki Xidmət Mərkəzinə sifariş (çağırış) verilməlidir. Servis Texniki Xidmət Mərkəzinə verilmiş sifariş haqqında vergi ödəyicisi və ya onun bu işə məsul etdiyi şəxs tərəfindən “Nəzarət-kassa aparatına texniki xidmət kitabı”nda müvafiq qeydlər aparılır. Bu kitabın səhifələri nömrələnir, qaytanlanır və Servis Texniki Xidmət Mərkəzinin rəhbəri (rəhbərin müavini) tərəfindən imzalanır və möhürlə təsdiq edilir²³.

NKA-dan istifadə edilməsi müvəqqəti olaraq (nasazlıq aradan qaldırılana və ya elektrik enerjisi ilə təchizat bərpa edilənə qədər) dayandırıldığı müddətdə vergi ödəyicisinin fəaliyyət göstərdiyi obyektə həyata keçirilən nağd pul hesablaşmalarının qeydiyyatı “Nəzarət-kassa aparatının işləmədiyi dövrdə aparılan əməliyyatların uçotu kitabı”nda vergi ödəyicisi tərəfindən aparılır. Bu kitabın səhifələri nömrələnir, qaytanlanır və Servis Texniki Xidmət Mərkəzinin rəhbəri (rəhbərin müavini) tərəfindən imzalanır və möhürlə təsdiq edilir.

Nağd pul hesablaşmalarının qeydiyyatı “Nəzarət-kassa aparatının işləmədiyi dövrdə aparılan əməliyyatların uçotu kitabı”nda aparılan zaman, vergi ödəyicisi tərəfindən hər bir müştəridən (alıcıdan, sifarişçidən) alınmış nağd pul vəsaiti kitabın ayrıca sətirində yazılmaqla uçota alınır. Bu zaman, qeydiyyatın aparıldığı sətirdə nağd pul məbləğinin alındığı tarix, vaxt (saat, dəqiqə), NKA-nın işləməməsinin səbəbi, satılmış malın (görülmüş işin, göstərilmiş xidmətin) adı, ölçü vahidi, bir vahidinin qiyməti, sayı (miqdarı) və dəyəri (manat, qəpik) mütləq göstərilir. NKA-dan istifadə edilməsi müvəqqəti olaraq (nasazlıq aradan qaldırılana və ya elektrik enerjisi ilə təchizat bərpa edilənə qədər) dayandırıldığı müddətdə vergi ödəyicisinin fəaliyyət göstərdiyi obyektə daxil olan malların qeydiyyatı bu “Nəzarət-kassa aparatının işləmədiyi dövrdə aparılan əməliyyatların uçotu kitabı”nda vergi ödəyicisi tərəfindən aparılır.

Obyektə daxil olmuş malların qeydiyyatını “Nəzarət-kassa aparatının işləmədiyi dövrdə aparılan əməliyyatların uçotu kitabı”nda aparılan zaman, hər bir mal göndərəndən alınmış mal-material dəyərliləri satış sənədinə (qaimə-faktura və s.) uyğun olaraq, kitabda hər bir malın adı ayrıca sətirdə yazılmaqla uçota alınır. Bu zaman, qeydiyyatın aparıldığı sətirdə malın alındığı tarix, vaxt (saat, dəqiqə), NKA-nın işləməməsinin səbəbi, alınmış malın adı, ölçü vahidi, bir

²³ Vergilər nazirinin 01 aprel 2015-ci il tarixli, 151705000002400 nömrəli kollegiya qərarı ilə təsdiq edilmiş “İstismar zamanı nəzarət-kassa aparatının plombunun pozulduğu və başqa nasazlıqlar yarandığı müddətdə nağd pul hesablaşmalarının qeydiyyatının aparılması Qaydası”

vahidinin qiyməti, sayı (miqdarı) və dəyəri (manat, qəpik) mütləq göstərilir.

NKA-nın təmirinin başa çatması və aparatın vergi ödəyicisinə təhvil verilməsinə dair Servis Texniki Xidmət Mərkəzinin nümayəndəsi tərəfindən “Nəzarət-kassa aparatına texniki xidmət kitabı”nda müvafiq qeydlər aparıldıqdan və ya elektrik enerjisi ilə təchizat bərpa edildikdən dərhal sonra, vergi ödəyicisi tərəfindən “Nəzarət-kassa aparatının işləmədiyi dövrdə aparılan əməliyyatların uçotu kitabı”nda uçota alınmış nağd pul vəsaitlərinin məbləği malların çeşidi (görülmüş işlərin, göstərilmiş xidmətlərin növü) üzrə toplanaraq çeşidlər (növlər) üzrə cəmi məbləğ, habelə həmin kitabda uçota alınmış mal-material dəyərliləri ayrı-ayrılıqda hər bir mal çeşidi üzrə NKA-nın yaddaşına bərpa edilir.

“Nəzarət-kassa aparatının işləmədiyi dövrdə aparılan əməliyyatların uçotu kitabı”nda kitabdan istifadənin başa çatma tarixi və vaxtı qeyd olunan sətirdə müvafiq “dəyəri” sütunlarında NKA-ya bərpa edilən yekun məbləğlər göstərilir. Bu zaman bərpa çeklərinin kitabın qeyd sütununda yapışdırılması təmin edilir.

12.2 Nəzarət-kassa aparatının tətbiqi qaydalarının pozulmasına görə tətbiq edilən maliyyə sanksiyaları

Nağd pul hesablaşmalarının aparılması qaydalarının pozulmasına, yəni nəzarət-kassa aparatları və ya ciddi hesabat blankları tətbiq edilmədən (nəzarət-kassa aparatları quraşdırılmadan, qanunvericiliklə müəyyən edilmiş formalara uyğun ciddi hesabat blankları olmadan və ya nağd ödənilmiş məbləği mədaxil etmədən), vergi orqanlarında qeydiyyatdan keçirilməmiş və ya texniki tələblərə cavab verməyən nəzarət-kassa aparatlarından istifadə etməklə, qanunvericiliklə müəyyən olunmuş ciddi hesabat blanklarından istifadə etmədən və ya müəyyən olunmuş qaydada təsdiq olunmuş formalara uyğun olmayan ciddi hesabat blanklarından istifadə etməklə, əhali ilə pul hesablaşmalarının aparılmasına, alıcıya təqdim edilməli olan çekin, bankların valyuta mübadilə şöbələri tərəfindən müştəriyə təqdim edilməli olan bank çıxarışlarının və ya digər ciddi hesabat blanklarının verilməməsinə və ya ödənilmiş məbləğdən aşağı məbləğ göstərilməklə verilməsinə, nəzarət-kassa aparatlarından istifadə edilməsi dayandırıldıqda əhali ilə pul hesablaşmalarının qeydiyyatının aparılması qaydalarının pozulmasına görə vergi ödəyicisinə:

- *təqvim ili ərzində belə hallara birinci dəfə yol verildikdə 400 manat, bu Məcəllənin 218.1.2-ci maddəsində göstərilən şəxslərə 2000 manat məbləğində;*
- *təqvim ili ərzində belə hallara ikinci dəfə yol verildikdə 800 manat, bu Məcəllənin 218.1.2-ci maddəsində göstərilən şəxslərə 4000 manat məbləğində;*
- *təqvim ili ərzində belə hallara üç və daha çox dəfə yol verildikdə 1200 manat, bu Məcəllənin 218.1.2-ci maddəsində göstərilən şəxslərə 6000 manat məbləğində maliyyə sanksiyası tətbiq edilir.*

13. Pərakəndə ticarətlə məşğul olan sahibkarın vergi öhdəlikləri

13.1 Sadələşdirilmiş vergi

Pərakəndə ticarətlə məşğul olan sahibkarlıq subyektləri ya fiziki şəxs sahibkar, ya da hüquqi şəxs kimi Vergilər Nazirliyində qeydiyyatdan keçməklə fəaliyyət göstərə bilirlər. Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinə (VM) görə, 12 aylıq dövrün istənilən ayında (aylarında) vergi tutulan əməliyyatların həcmi 200.000 manat və ondan az olan şəxslər sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi olmaq hüququna malikdirlər²⁴. Mini marketlərdə pərakəndə ticarətlə məşğul olan sahibkarlıq subyektlərinin aylıq dövriyyələri əksər hallarda bu məbləği aşmadığından onlar sadələşdirilmiş vergi ödəyiciləridirlər. Əgər aylıq dövriyyə bu məbləği aşarsa onlar avtomatik olaraq Əlavə Dəyər Vergisi (ƏDV) ödəyicisinə çevrilirlər. Müşahidələrimizə əsasən deyə bilərik ki, mini marketlər əsasən sadələşdirilmiş vergi ödəyici olurlar.

Sadələşdirilmiş vergitutma sisteminə müvafiq olaraq, Bakıda yerləşən vergi ödəyiciləri ümumi gəlirlərinin 4 faizini, digər şəhər və rayonlarda və Naxçıvan Muxtar Respublikasında yerləşənlər isə 2 faizini sadələşdirilmiş vergi kimi ödəyir. Sadələşdirilmiş vergi ödəyən kiçik və orta müəssisələr ƏDV, mənfəət vergisindən azaddırlar. Sadələşdirilmiş vergidən faydalanan fərdi sahibkarlar isə gəlir vergisi və ƏDV-dən azaddırlar.

13.2 Fiziki və hüquqi şəxslərin torpaq və əmlak vergisi

Əgər mini market sahibi fiziki şəxsdirsə, o zaman mağazanın yerləşdiyi torpaq sahəsinin hər 100 kvadratmetrinə görə aşağıdakı cədvəldə göstərilən dərəcələrlə torpaq vergisi ödəyir²⁵:

Cədvəl

<i>Yaşayış məntəqələri</i>	<i>Sənaye, tikinti, nəqliyyat, rabitə, ticarət-məişət xidməti və digər xüsusi təyinatlı torpaqlar (manatla)</i>	
	<i>10000 m²-dək olduqda</i>	<i>10000 m²-dən yuxarı olan hissə üçün</i>
Bakı şəhəri, habelə onun qəsəbə və kəndləri	10	20
Gəncə, Sumqayıt, Xırdalan şəhərləri və Abşeron rayonunun qəsəbə və kəndləri	8	16

²⁴ Vergi Məcəlləsi, Maddə 218. Sadələşdirilmiş verginin ödəyiciləri

²⁵ Vergi məəcəlləsi, maddə 206

Digər şəhərlər və rayon mərkəzləri	4	8
Rayon tabeliyində olan şəhərlər, qəsəbələr və kəndlər	2	4

Fiziki şəxs sahibkar əmlak vergisini isə aşağıdakı qaydada və dərəcələrlə ödəyirlər²⁶:

<i>Yaşayış məntəqələri</i>	<i>Fiziki şəxsin xüsusi mülkiyyətində olan yaşayış və qeyri-yaşayış sahələri (manatla)</i>
Bakı	0,4
Gəncə, Sumqayıt şəhərləri və Abşeron rayonu	0,3
Digər şəhərlər (rayon tabeliyində olan şəhərlər istisna olmaqla), rayon mərkəzləri	0,2
Rayon tabeliyində olan şəhərlərdə, qəsəbələrdə və kəndlərdə (Bakı və Sumqayıt şəhərlərinin, habelə Abşeron rayonunun qəsəbə və kəndləri istisna olmaqla)	0,1

Qeyd edək ki, vergiyə cəlb olunan yaşayış sahəsinə 30 kvadratmetr güzəşt tətbiq edilsə də, qeyri-yaşayış sahəsi üçün güzəşt nəzərdə tutulmayıb. Mini market Bakı şəhərində yerləşdikdə, həmin dərəcələrə Nazirlər Kabinetinin müəyyən etdiyi 12 zona üzrə 0,7-dən aşağı və 1,5-dən yuxarı olmayan əmsallar tətbiq edilir²⁷. Fiziki şəxs sahibkarlar torpaq və əmlak vergisini bələdiyyə büdcəsinə ödəyirlər. Bələdiyyələr tərəfindən hər il iyulun 1-dək fiziki şəxslərə torpaq və əmlak vergiləri hesablanılır və tədiyə bildirişləri avqustun 1-dən gec olmayaraq onlara çatdırılır. Fiziki şəxslər torpaq və əmlak vergilərini bərabər hissələrlə 15 avqust və 15 noyabr tarixlərindən gec olmayaraq ödəməlidirlər.

Pərakəndə ticarətlə məşğul olan hüquqi şəxslər isə torpaq vergisini dövlət büdcəsinə ödəyirlər. Hüquqi şəxs olan sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi torpağın sahəsinə görə hesablanan vergi məbləğini cari ilin may ayının 15-dən gec olmayaraq “Torpaq vergisi bəyannaməsi” ilə bəyan edərək bərabər hissələrlə 15 avqust və 15 noyabr tarixlərindən gec olmayaraq ödəməlidir.

²⁶ Vergi məəcəlləsi, maddə 198. Bina Bakı şəhərində yerləşdikdə, həmin dərəcələrə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi 0,7-dən aşağı və 1,5-dən yuxarı olmayan əmsallar tətbiq edilir.

²⁷ Nazirlər Kabinetinin 6 aprel 2015-ci il tarixli, 101 sayılı qərarı

14. Sosial sığorta ayırmaları

Mini market biznesi ilə məşğul olan sahibkar Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna fərdi sahibkar kimi icbari sosial ödəniş etməlidir. Ödənişin məbləği “Sosial sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikası qanunu ilə müəyyənəşdirilir. Qanuna görə, ticarət və tikinti sahələrində sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxslər ölkə üzrə müəyyən olunmuş minimum aylıq əmək haqqının 50 faizi məbləğinin, digər sahələrdə sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxslər isə 20 faizi məbləğinin:

Bakı şəhərində 100 faizi ,

Sumqayıt və Gəncə şəhərlərində 90 faizi,

respublika tabeli digər şəhərlərdə 80 faizi,

rayon mərkəzlərində, digər şəhərlərdə və qəsəbələrdə 60 faizi,

kənd yerlərində 50 faizi miqdarında məcburi dövlət sosial sığorta haqqı ödəyirlər²⁸.

Nəzərə alsaq ki, Azərbaycanda minimum əmək haqqı 116 manatdır, onda yuxarıda verilənlərə uyğun sadə bir hesablama apararaq pərakəndə ticarət sahəsində məcburi dövlət sosial sığorta haqqının regionlar üzrə aşağıdakı şəkildə müəyyənəşdirildiyini deyə bilərik:

- **Bakı şəhərində - 58.0 manat;**
- **Sumqayıt və Gəncə şəhərlərində - 52.20 manat;**
- **Respublika tabeli digər şəhərlərdə - 46.40 manat;**
- **Rayon mərkəzlərində, digər şəhər və qəsəbələrdə - 34.80 manat;**
- **Kənd yerlərində - 29.0 manat.**

Fərdi sahibkarlar vergilərini və məcburi sosial sığorta ayırmalarını sahibkar kimi uçota alındığı yerə uyğun deyil, faktiki fəaliyyət göstərdiyi ərazilər üzrə müəyyən olunmuş məbləğ əsasında aylıq ödəməlidir. Məsələn, fərdi sahibkar hər hansı kənd yerində vergi uçotuna alınmışsa və Bakıda fəaliyyət göstərsə, o, regionlar üçün nəzərdə tutulmuş vergi və ya sosial sığorta dərəcəsi ilə deyil, Bakı şəhəri üçün qəbul edilmiş dərəcələrlə ödəniş etməlidir. Mini market işlədən sahibkarlar (fərdi sahibkar və ya hüquqi şəxs kimi qeydiyyatdan alınmasından asılı olmayaraq) əlavə işçilər cəlb edibə, həmin işçilər muzzdlu işçi kimi rəsmiləşdirilməli, onlarla əmək müqaviləsi bağlanmalı, həmin işçilərə hesablanmış aylıq əmək haqqı fondundan büdcəyə 14%, Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna isə 22% ödənilməlidir.

Qanunvericiliyə uyğun olaraq hər ay üçün hesablanmış məcburi dövlət sosial sığorta haqqı əmək haqqı və digər gəlirlər üzrə ödənişlərlə eyni vaxtda, lakin sonrakı ayın 15-dən gec olmayaraq, tam məbləğdə nağd və ya nağdsız hesablaşma qaydasında ödənilməlidir.

²⁸ “Sosial sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikası qanunu. Maddə 14. Məcburi dövlət sosial sığorta haqqı

Məcburi dövlət sosial sığorta haqları ödənilmədikdə və ya ödənilməsi gecikdirildikdə, yaranmış borc məbləğləri aşağıdakı qaydada alınır:

- sığortaedən məcburi dövlət sosial sığorta haqlarını bu qanunla müəyyən edilmiş müddətdə ödəmədikdə, Dövlət Sosial Müdafiə Fondu bu qanuna müvafiq olaraq hesablanmış və ya yenidən hesablanmış məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə borcların və tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyalarının 5 gün müddətində ödənilməsinə dair sığortaedənə bildiriş göndərir;

- hesablanmış və ya yenidən hesablanmış məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə borclar və ya tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyaları sığortaedən tərəfindən bildirişdə göstərilən müddətdə ödənilmədiyi halda, Dövlət Sosial Müdafiə Fondu sığortaedənin cari, valyuta və digər hesablarından məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə borcların və tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyalarının Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun hesabına alınması üçün banka və ya digər kredit təşkilatına icra sənədi olan sərəncam verir;

- məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə borcların və tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyaları sərəncamın banka və ya digər kredit təşkilatına daxil olduğu gündən 90 gün ərzində ödənilmədikdə, sərəncam geri qaytarılır və həmin borca görə sərəncam bir daha icraya qəbul edilmir, həmin borclar və maliyyə sanksiyaları sığorta edəndən məhkəmə qaydasında alınır.

Sığortaedən hüquqi şəxs olmadıqda, borc məbləği məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş qərarı əsasında tutulur. Artıq ödənilmiş və ya düzgün tutulmamış məcburi dövlət sosial sığorta haqqı sığortaedənin müraciətinə əsasən geri qaytarılır.

Vergi ödəyicisi faktiki ünvanını dəyişdikdə, vergi orqanına dəyişiklik baş verdiyi gündən 40 gün müddətində məlumat verməlidir. Vergi ödəyicisinin vergi uçotunda olduğu vergi orqanına dəyişiklik barədə ərizə ilə müraciət etdiyi gündən sonra 15 gün müddətində həmin vergi orqanı vergi ödəyicisinin yenidən uçota alınmasını (əvvəlki vergi orqanından uçotdan çıxarılaraq yeni vergi orqanında uçota alınması) həyata keçirməlidir.

15. Dövlət orqanlarına hesabatların təqdim edilməsi

Sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan hüquqi və fiziki şəxslər aşağıdakı 3 dövlət orqanına hesabatlar təqdim etməlidirlər:

- Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyinin ərazi vergi orqanlarına;
- Azərbaycan Respublikası Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun yerli şöbələrinə;
- Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin rayon şöbələrinə.

Sadələşdirilmiş vergisi üzrə hesabat dövrü rübdür. Sahibkarlıq fəaliyyəti çərçivəsində malların (işlərin, xidmətlərin), habelə əmlakın təqdim olunması ilə məşğul olan və vergi orqanında sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi kimi uçota alınan hüquqi şəxslər və hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirən fiziki şəxslər hesabat rübündən sonrakı ayın 20-dən gec

olmayaraq ödənməli olan verginin məbləği haqqında vergi orqanına bəyannamə verir və həmin müddət ərzində vergini dövlət büdcəsinə ödəyirlər²⁹.

Sahibkarlar Dövlət Sosial Müdafiə orqanlarına rüblük və illik hesabatlar təqdim etməlidirlər. Bu quruma verilən digər hesabat isə fərdi uçot məlumatları haqqında illik hesabatlardır.

Növbəti hesabat Dövlət Statistika Komitəsinə təqdim edilməlidir. Fərdi sahibkarlar bu quruma hesabat verməkdən azaddırlar. Hüquqi şəxslər isə statistika orqanlarına rüblük və illik hesabat təqdim etməlidirlər.

16. İşçilərlə əmək müqavilələrin bağlanması

Azərbaycan Respublikasında işçilərlə işəgötürənlər arasında yaranan əmək münasibətlərini, habelə onlarla müvafiq dövlət hakimiyyəti orqanları, hüquqi şəxslər arasında həmin münasibətlərdən törəyən digər hüquq münasibətləri Əmək Məcəlləsi tənzimləyir. İşəgötürən işçi əmək müqaviləsi bağlamaqla işə başlaya bilər.

Sahibkarlar unutmazınlar ki, qüvvədə olan qanunvericiliyə görə, əmək müqaviləsini 15 yaşına çatmış hər bir şəxs bağlaya, bu yaşa çatmış hər bir şəxs əmək münasibətində ola bilər. Yaşı 15-dən aşağı olan şəxs isə işləyə bilməz, bu, qeyri-qanunidir.

Əmək müqaviləsində mütləq aşağıdakı əsas şərtlər və məlumatlar göstərilməlidir³⁰:

a) işçinin soyadı, adı, atasının adı və ünvanı, şəxsiyyətini təsdiq edən sənədin adı, onun seriya və nömrəsi, pin kodu, verildiyi tarix, şəxsiyyəti təsdiq edən sənədi verən orqanın adı;

b) işəgötürən hüquqi şəxs olduqda onun adı, vergi ödəyicisinin eyniləşdirmə nömrəsi (VÖEN), sığortaedənin uçot nömrəsi (SUN), hüquqi ünvanı, fiziki şəxs olduqda onun adı, soyadı, atasının adı, vergi ödəyicisinin eyniləşdirmə nömrəsi (VÖEN), sığortaedənin uçot nömrəsi (SUN), dövlət sosial sığorta şəhadətnaməsinin nömrəsi (SSN), ünvanı, şəxsiyyətini təsdiq edən sənədin adı, seriyası, nömrəsi, pin kodu və ya fərdi identifikasiya nömrəsi (FİN), verildiyi tarix, şəxsiyyəti təsdiq edən sənədi verən orqanın adı;

c) işçinin iş yeri, vəzifəsi (peşəsi);

ç) əmək müqaviləsinin bağlandığı və işçinin işə başlamalı olduğu gün;

d) əmək müqaviləsinin müddəti;

e) işçinin əmək funksiyası;

ə) işçinin əmək şəraitinin şərtləri — iş və istirahət vaxtı, əmək haqqı və ona əlavələr, əmək məzuniyyətinin müddəti, əməyin mühafizəsi, sosial və digər sığorta olunması;

f) tərəflərin əmək müqaviləsi üzrə qarşılıqlı öhdəlikləri;

g) işçiyə bədən tərbiyəsi və idmanla, o cümlədən iş rejimi şəraitində və işdən sonrakı reabilitasiya və peşəkar-tətbiqi məşqlərlə, idman-sağlamlıq turizmi ilə məşğul ola bilməsi üçün şəraitin yaradılması;

²⁹ Vergi Məcəlləsi. Maddə 221.3.1.

³⁰ Əmək Məcəlləsi. Maddə 43. Əmək müqaviləsinin məzmunu

x) tərəflərin müəyyən etdiyi əlavə şərtlər barədə məlumatlar.

ğ) ilk dəfə əmək fəaliyyətinə başlayanlar istisna olmaqla, işçinin dövlət sosial sığorta şəhadətnaməsinin nömrəsi (SSN);

h) işçinin iş yerinin əsas və ya əlavə iş yeri olması barədə qeyd.

Əmək müqaviləsi bağlanarkən, həmçinin əmək münasibətlərinə xitam verilənədək Əmək Məcəlləsində işçilər üçün müəyyən edilmiş hüquq və təminatların səviyyəsi azaldıla bilməz. Eyni zamanda, Məcəllədə başqa hal nəzərdə tutulmayıbsa, əmək müqaviləsinin şərtləri birtərəfli qaydada dəyişdirilə bilməz.

Əmək müqaviləsi müddətli və müddətsiz bağlanıla bilər. Əmək müqaviləsinin müddətli və ya müddətsiz bağlanması həmin vəzifənin, işin xüsusiyyətlərindən asılıdır. Müddətli əmək müqaviləsi ən çoxu 5 illik müddətə bağlanıla bilər, yəni işçi ilə 6 illik əmək müqaviləsi bağlamaq olmaz.

İşçi ilə əmək müqaviləsinin bağlanılmamasına görə işəgötürənə cərimə və maliyyə sanksiyaları tətbiq olunur. Əmək müqaviləsinin bağlanılmasına həm VN, həm ƏƏSMN yanında DSMF, həm də ƏƏSMN yanında Dövlət Əmək Müfəttişliyi Xidməti (DƏMX) nəzarət edir.

Vergi orqanları operativ nəzarət və səyyar yoxlamalar zamanı əmək müqaviləsi olmayan işçilər aşkar edərsə, Əmək Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş qaydada əmək müqaviləsi (kontraktı) bağlamadan işəgötürən tərəfindən fiziki şəxslərin hər hansı işlərin (xidmətlərin) yerinə yetirilməsinə cəlb edilməsi yolu ilə onların gəlirlərinin gizlədilməsinə (azaldılmasına) şərait yaradıldığına görə işəgötürənə hər bir belə şəxs üzrə 1000 manat məbləğində maliyyə sanksiyası tətbiq edilir³¹.

DƏMX operativ reydlər və yoxlamalar zamanı belə hallar aşkar edəndə vəzifəli şəxslər üç min manatdan beş min manatadək miqdarda, hüquqi şəxslər iyirmi min manatdan iyirmi beş min manatadək miqdarda cərimə edilir³².

DSMX isə işçilərin sayının gizlədilməsinə görə (əmək müqaviləsi olmadan işləyənlər olduqda və ya müqaviləsi olduğu halda hesabatdan gizlədildikdə) hər işçiyə görə sığorta edənin fəaliyyət dövrünün hər ayı üçün əlli beş manat miqdarında cərimə tətbiq edilir³³.

İşəgötürənlər əmək qanunvericiliyinin tələblərinə əsasən əmək müqaviləsi bağlanmış işçilərə geniş hüquqlar və təminatlar verirlər. Əmək müqaviləsi ilə işləyən işçini işəgötürənin mülahizələri ilə işdən azad etmək olmaz.

Qeyd edək ki, son dəyişikliklərdən sonra³⁴ əmək müqavilələri işəgötürən və işçi tərəfindən

³¹Vergi Məcəlləsi. Maddə 58. Vergilərin azaldılmasına və digər vergi hüquqpozmalarına görə maliyyə sanksiyaları

³²İnzibati Xətalər Məcəlləsi. Maddə 53. Əmək qanunvericiliyinin pozulması

³³«Sosial sığorta haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Maddə 21. Məcburi dövlət sosial sığortası qaydalarını pozmağa görə maliyyə sanksiyaları

³⁴Dəyişikliklər Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 27.12.2013-cü il tarixində imzaladığı qanunla rəsmiləşdirilib. Dəyişikliklərin tətbiqi isə qanunun rəsmi olaraq mətbuatda dərc olunduğu tarixdən (03.02.2014-cü il) başlanır.

imzalandıqdan sonra qüvvəyə minmir. Müqavilə ƏƏSMN-də qeydiyyatdan keçirilib, işəgötürənə həmin əmək müqaviləsi bildirişi göndəriləndən sonra qüvvəyə minir. İşçi həmin bildirişi alandan sonra işləyə bilər.

Əgər həmin bildiriş almadan işçi işə başlasa, işəgötürəni həm İnzibati Xətalər Məcəlləsinə, həm də Vergi Məcəlləsinə əsasən cərimə və maliyyə sanksiyaları gözləyir.

Qaydalara görə, bildiriş 1 iş günü müddətində işəgötürənə göndərməlidir. Qanunda keçid müddələri də müəyyən olunmuşdu. Müddəalarda bildirilirdi ki, 01.07.2014-cü il tarixinə kimi işəgötürənlər tərəfindən bu qanun qüvvəyə minənə kimi bağlanmış əmək müqavilələri ƏƏSMN-də qeydiyyata salınmalıdır.

17. İşçilərə sosial sığorta şəhadətnaməsinin alınması və əmək kitabçasına müvafiq yazılışların aparılması

Sahibkarlar bilməlidirlər ki, əmək müqavilələri bağlanan zaman işçinin təqdim edəcəyi sənədlərdən biri də sosial sığorta şəhadətnaməsidir. Əgər işçinin birinci iş yeridirsə, onda işçi sığorta şəhadətnaməsinə təqdim etmir və işçi ilə əmək müqaviləsi bağlandıqdan sonra bir ay ərzində işəgötürən ərizə ilə uçotda olduğu DSMF orqanına müraciət etməlidir.

Fərdi uçot qaydalarının pozulması hallarında cərimələr tətbiq olunur. Sığortaedənlər tərəfindən qanunvericiliklə müəyyən edilmiş müddətdə və qaydada sığortaolunanlar haqqında məlumatların müvafiq icra hakimiyyəti orqanına təqdim edilməməsinə görə fiziki şəxslər yüz manat miqdarında, vəzifəli şəxslər üz yüz əlli manat miqdarında cərimə edilir³⁵.

İşə qəbul olunan işçi əmək kitabçasını və şəxsiyyətini təsdiq edən sənədi işəgötürənə təqdim etməlidir. İlk dəfə əmək müqaviləsi bağlanarkən əmək kitabçası tələb edilmir. Məcburi köçkün və ya qaçqın statusuna malik olan şəxslərlə, əcnəbilərlə və vətəndaşlığı olmayan şəxslərlə (qanunvericilikdə başqa hal nəzərdə tutulmayıbsa) əmək kitabçası təqdim edilmədən əmək müqaviləsi bağlana bilər. Əmək kitabçası ƏƏSMN yanında Baş Məşğulluq Xidməti (BMX) tərəfindən təmin olunur. Əmək kitabçası əldə etmək üçün işəgötürən hökmən rayon məşğulluq idarəsinə yazılı müraciət etməlidir. Ancaq müraciətdən əvvəl işəgötürən məşğulluq idarəsində qeydiyyata durmalıdır.

Əmək kitabçası (əlavə içlik) verilən zaman işçidən əmək kitabçasına çəkilmiş xərclərin dəyəri tutulur. İşəgötürən Məşğulluq İdarəsinə məktubla müraciət edəndə alacağı əmək kitabçalarının dəyərini ödəməlidir. Sonradan işçiyə əmək kitabçası açılanda, onun dəyərini ya əməkhaqqıdan tutmalı, ya da işçinin razılığı ilə kassa mədaxil orderi yazmaqla ondan almalıdır.

³⁵ İnzibati Xətalər Məcəlləsi. Maddə 477. Dövlət sosial sığorta sistemində fərdi uçot haqqında qanunvericiliyin pozulması